

Barns livsmestring og livstolkning.

Et kvalitativt studium av trosopplæringsprosjekt
med fokus på barn i alderen 6-12 år.

Inga Harsem

Veileder: Høgskolelektor Kari Jordheim

Masteroppgave

Avdeling for diakoniutdanning
Diakonhjemmet Høgskole
Oslo 2009

Takk!

En stor takk til mine informanter som gavmildt gav av sin tid, sitt engasjement og kompetanse.

En stor takk til diakoniavdelingen for praktisk tilrettelegging, stor tålmodighet og en vedvarende tro på at denne oppgaven skulle bli levert til slutt.

En stor takk til medstudentene jeg har delt fellesskap med på ”skrivestuen”.

En stor takk til Ewa Ness som alltid har trodd på meg.

En stor takk til Tone Fleischer for god støtte gjennom mange år.

En enda større takk til min fantastiske veileder Kari Jordheim ved Diakonhjemmet Høgskole som trofast ha stått ved min side, inspirert og motivert. Du har vært til stor støtte på flere måter. Tusen takk!

Den aller største takken går til Anna og Lars som de siste månedene på hver sin måte og i sammen tålmodig har lagt hverdagen til rette for at denne oppgaven skulle bli ferdig.

Denne oppgaven tilegner jeg alle barna som venter på at noen skal se dem.

Inga Harsem

Mai 2009

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning	s.6
1.1	Bakgrunn for valg av tema	s.6
1.2	Problemstilling	s.7
1.3	Begrepsavklaring	s.8
1.4	Avgrensning	s.9
1.5	Oppgavens oppbygning	s.10
2.0	Metode	s.11
2.1	Metodevalg	s.11
2.1.1	Kvalitativt studium	s.11
2.1.2	Litteraturstudium	s.12
2.2	Valget av menigheter	s.12
2.3	Evaluering av valgt metode	s.14
2.4	Anonymisering	s.17
3.0	Teoridel A	s.18
3.1	Barns livsvilkår i Norge	s.18
3.1.1	Bekymringer i barns hverdag	s.18
3.1.2	Barn som opplever omsorgssvikt	s.20
3.1.3	Barns psykiske helse	s.20
3.2	Resiliens	s.22
3.3	Mestringsperspektivet	s.25
4.0	Teoridel B	s.27
4.1	Trosopplæringsreformen	s.28
4.2	Den norske kirkes dåpsteologi	s.29
4.2.1	Barneteologi – barnet som et fullverdig troende menneske	s.30
4.2.2	Kritikk av barneteologien	s.32
4.3	Kirkens religionspedagogikk	s.32
4.3.1	Trosopplæring – opplæring eller undervisning?	s.34

4.4	Den norske kirkes diakoniforståelse	s.35
4.4.1	En trinitarisk diakoniforståelse	s.35
4.4.2	Diakoni til barn	s.37
4.4.3	Forebyggende diakoni til barn	s.38
4.4.4	Diakonienens plass i trosopplæringen	s.38
5.0	Presentasjon av menighetene med funn	s.41
5.1	Presentasjon av mitt fokus i intervjuet	s.41
5.2	Menighet 1	s.42
5.2.1	Målgruppe og aktivitet	s.42
5.2.2	Hvordan oppnår de sine mål?	s.42
5.2.3	Hvordan ser de på barnet?	s.43
5.2.4	Det diakonale aspektet	s.43
5.3	Menighet 2	s.44
5.3.1	Målgruppe og aktivitet	s.44
5.3.2	Hvordan oppnår de sine mål?	s.44
5.3.3	Hvordan ser de på barnet?	s.45
5.3.4	Det diakonale aspektet	s.45
5.4	Menighet 3	s.46
5.4.1	Målgruppe og aktivitet	s.46
5.4.2	Hvordan oppnår de sine mål?	s.46
5.4.3	Hvordan ser de på barnet?	s.48
5.4.4	Det diakonale aspektet	s.49
5.5	Menighet 4	s.49
5.5.1	Målgruppe og aktivitet	s.49
5.5.2	Hvordan oppnår de sine mål?	s.50
5.5.3	Hvordan ser de på barnet?	s.50
5.5.4	Det diakonale aspektet	s.50
5.6	Menighet 5	s.50
5.6.1	Målgruppe og aktivitet	s.51
5.6.2	Hvordan oppnår de sine mål?	s.51
5.6.3	Hvordan ser de på barnet?	s.52

5.6.4	Det diakonale aspektet	s.52
6.0	Drøftingen.	s.53
6.1	Hva er målet for prosjektene som menighetene driver?	s.53
6.1.1	Trosopplæringens målsetning	s.53
6.1.2	Funn fra menighetene	s.54
6.1.3	Sammenligning av funnene	s.55
6.1.4	Bare døpte eller både døpte og udøpte?	s.56
6.1.5	Å telle de døpte	s.56
6.2	Hvordan oppnår menighetene sine mål?	s.57
6.2.1	Funn fra menighetene	s.58
6.2.2	Kontinuerlige og tidsavgrensede tiltak	s.58
6.3	Hvilken kompetanse bør de som arbeider med barn ha?	s.59
6.3.1	Trosformidlernes kompetanse	s.60
6.3.2	Funn fra menighetene	s.60
6.3.3	Profesjonell relasjonskompetanse	s.61
6.3.4	Veiledning	s.63
6.4.5	Flere funn fra menighetene	s.63
6.4	Hvordan søker menighetene å oppnå at barna mottar hjelp til livsmestring og livstolkning?	s.65
6.4.1	”Målet med trosopplæringen er at barn og unge skal”	s.65
6.4.2	Kirkens fokus på livsmestring og livstolkning	s.66
6.4.3	Funn fra menighetene	s.67
6.4.4	Barnets behov	s.69
6.4.5	Menighetenes tanker rundt hva barna trenger fra dem som voksne	s.70
6.5	Menighetenes diakoniforståelse	s.72
6.5.1	Funn fra menighetene	s.74
6.5.2	Sammenligning av funnene	s.75
7.0	Konklusjon	s.79
8.0	Litteratur	s.81
9.0	Vedlegg	s.87

1.0 Innledning.

1.1 Bakgrunn for valg av tema.

En rekke internasjonale studier viser hvordan barns oppvekstvilkår påvirker dem videre i livet (Kolberg 2000:56). Nyere forskning viser at de fleste norske barn stort sett har det bra, men en rekke barn lever under livsvilkår som ikke bidrar til en god oppvekst. Disse barna står i fare for ganske tidlig å få ulike psykiske problemer. Tall viser at 10-20 % av barn og unge i alderen 0-18 år har så store psykiske plager at det går ut over deres daglige fungering (Næss, Rognerud og Strand (red.) 2007:3).

Når man kjenner til dette relativt høye tallet og gjentatte undersøkelser viser at det er barnas livssituasjon – hverdag – som bidrar til denne smerten, blir det viktig å tenke forebygging. Innen resiliensforskningen (resiliens betyr god sosial fungering hos barn til tross for opplevelse av risiko(Borge 2003: 13)har man forsket på hva som gjør at en hel del barn utsatt for risiko allikevel klarer seg fint og har funnet ut at i tillegg til forhold i barnet selv og familien er barnets nettverk og nærmiljø en viktig beskyttelsesfaktor. Denne kunnskapen mener jeg bør kunne inspirere til større grad av tro på at voksne hver for seg og i fellesskap kan utgjøre en forskjell for barna.

Den norske kirkes arbeid med å lage en ny trosopplæringsplan for alle døpte mellom 0-18 år har bidratt til et økt fokus på barn og unge i kirken (Hegstad, Selbekk og Aagedal 2008:144). Plan for trosopplæring i Den norske kirke har som ett av sine mål å bidra til at barn opplever livsmestring og livstolkning. Slik uttrykkes dette målet:

”En systematisk og sammenhengende trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og bidrar til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0-18 år, uansett funksjonsnivå” (Kirkerådet 2009:3)

Med det mener Den norske kirke at de ønsker å utruste barnet til å møte livet både i medgang og motgang og at barnet i menighetsfellesskapet skal få anledning til å utvikle seg i relasjon til Gud, til seg selv og andre mennesker og i forhold til skaperverket (Kirkerådet 2009:11).

Med tanke på hvilke utfordringer en del barn har i sin hverdag er kirkens ønske om å bidra til livshjelp og livsmestring et interessant og viktig bidrag i samfunnets generelle forebyggende arbeid for barn og unge. Når da også resiliensforskningen viser at barn og unges nettverk kan være en viktig forebyggende faktor så gir det Den norske kirke et ansvar for å skape et miljø og et fellesskap som favner barn og unge på en god måte, men også gode forutsetninger for å kunne bli en viktig brikke i barn og unges liv. Et viktig anliggende i den sammenhengen blir på hvilken måte kirken kan hjelpe utsatte barn slik at de bedre kan forstå både hendelser og følelser i eget liv.

Fokuset i denne oppgaven er de barna som strever. Ikke de barna som er fysisk og/eller psykisk funksjonshemmet, men de som strever med vanskelige tanker og følelser som man ikke kan se – i alle fall ikke utenpå eller med én gang. Senere i oppgaven vil jeg vise at det ikke er så enkelt å vite hvem som er disponert for å få psykiske problemer og at det heller ikke er så lett å vite hvem som har det vanskelig. Dette betyr at et bredt forebyggende arbeid vil være viktig i Norge i årene fremover. Alle barn strever innimellom og alle har behov for et nettverk som de kan lene seg mot. De barna som strever mer fordi hjemmeforholdene er uholdbare har et enda større behov for et solid nettverk.

1.2 Problemstilling.

Med utgangspunkt i samfunnets nyere kunnskap om barns livssituasjon og psykiske helse og kirkens ønske om å bidra til barns livshjelp og livsmestring gjennom trosopplæringen, ønsker jeg å se nærmere på hvordan kirken kan bidra til at barn opplever livsmestring og livstolkning. Ved å intervju fem menigheter som i beskrivelsene av sine trosopplæringsprosjekt fokuserer på barnas opplevelse av livsmestring vil jeg søke å finne ut hvordan menighetene med samme mål og ulike tiltak forsøker å legge til rette for måloppnåelse. I tillegg vil jeg søke å se om menighetenes diakoniforståelse kan ha betydning for hvordan menighetene arbeider frem og gjør sine prioriteringer i arbeidet med å lage et trosopplæringstilbud i sitt lokalmiljø, i barnas nærmiljø. For lettere å kunne arbeide med og drøfte datamaterialet jeg har samlet inn har jeg valgt å dele drøftingskapittelet inn i fem mindre kapitler der jeg under hvert av disse kapitlene drøfter sentrale funn fra undersøkelsen. I drøftingskapittelet vil følgende områder bli drøftet:

- Hva er målet for prosjektene som menighetene driver?
- Hvordan oppnår menighetene sine mål?
- Hvilken kompetanse bør de som arbeider med barn ha?
- Hvordan søker menighetene å bidra til at barna mottar hjelp til livsmestring og livstolkning?
- Hva er menighetenes diakoniforståelse?

Ved å drøfte disse punktene ut i fra mine funn og samtidig støtte meg til relevant faglitteratur søker jeg å finne svar på følgende problemstillingen:

Hvordan kan menighetene bidra til barns opplevelse av livsmestring og livstolkning?

Et kvalitativt studium med fokus på barn i alderen 6-12 år.

Da kirken har ansvaret for trosopplæringen fra barnet er 0 til 18 år har jeg av to grunner valgt aldersgruppen 6-12 år. Den praktiske grunnen er at det i forhold til trosopplæringsprosjektene syntes viktig å kunne sammenholde data fra menigheter som arbeidet med noenlunde samme aldersgruppe. For det andre ønsker jeg å fokusere på akkurat denne aldersgruppen fordi jeg tror at man generelt tenker at barn i denne alderen ”bare har det bra”, mens det viser seg at det er en aldersgruppe som også har behov for å snakke med voksne om strevsomme og vanskelige ting.

1.3 Begrepsavklaring.

Jeg vil videre i oppgaven benytte begrepene livsmestring og livstolkning en rekke ganger. Her følger Den norske kirkes definisjoner:

”Livstolkning innebærer å utvikle seg i relasjon til Gud, til seg selv og andre mennesker og i forhold til skaperverket. Dette gir utrustning til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og fellesskap” (Kirkerådet 2009:11).

”Livsmestring handler ikke om å lykkes i livet, men å bli utrustet til å møte livet både i medgang og i motgang” (Kirkerådet 2009:12).

Videre i oppgaven vil jeg omtale Den norske kirke også som DNK og kirken.

1.4 Avgrensning.

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i DNKs trosopplæring og dens vektlegging på å bidra til barns opplevelse av livsmestring og livstolkning. Det at jeg i denne oppgaven fokuserer på menigheter med trosopplæringsprosjekt betyr ikke at dette temaet og min problemstilling kun er relevant innenfor kirkens trosopplæringsarbeid. Oppgaven vil på flere måter ha en overføringsverdi til annet kirkelig barne- og ungdomsarbeid.

Jeg velger denne innfallsvinkelen fordi det er i trosopplæringsreformens dokumenter at jeg klartest kan se at kirken har formulert et ønske om å bidra til barns livshjelp og livsmestring. At det i evalueringen av trosopplæringsreformen har blitt problematisert at det for en del menigheter er vanskelig å forstå hva som er forskjellen på menighetens trosopplæring og øvrige barne- og ungdomsarbeid blir ikke tatt opp i denne oppgaven (Hegstad et al.2008:119) Videre vil jeg heller ikke drøfte i hvilken grad kirken har kompetanse til å gå inn i komplekse situasjoner med barn og hvorvidt de skal gjøre det. Samtidig vektlegger jeg nettverkets forebyggende effekt og kirkens mulighet til å bidra overfor barn som strever mye gjennom å være tilstede som et fast og ikke grenseløst holdepunkt i barnas liv.

Jeg velger å bruke noe plass på kirkens barneteologi både fordi en av mine menigheter har latt seg inspirere av dens tanker og fordi barneteologiens forståelse av barnet som et subjekt er relevant for kirken og deres måloppnåelse hva angår livshjelp og livsmestring. Samtidig avstår jeg fra å drøfte barneteologiens problematisering av at den teologien som de voksne i menigheten formidler til barn og unge er barnefiendtlig (Kaul 2007). For isolert sett vil det kristne budskapet innhold (teologien) også gjøre noe med et barns opplevelse av egenverd. Jeg velger i denne oppgaven ikke å drøfte i hvilken grad teologiens innhold taler til barnet som et subjekt, men problematiserer konsekvensene av en trosopplæring der resultatet blir at lite eller ingenting av det kristne budskapet blir videreformidlet med ord.

Kommunikasjon er essensielt i møtet mellom alle mennesker og også mellom voksne og barn. Å samtale med barn er ikke mindre viktig, men er på flere måter noe annerledes enn å snakke med voksne. Da jeg i denne oppgaven vil søke å få en forståelse for hvordan menighetene forsøker å legge til rette for den delen av måloppnåelsen som omhandler livstolkning og livsmestring

forutsetter jeg at menighetens ansatte og frivillige medarbeidere sitter inne med grunnleggende kompetanse rundt barnets utviklingspsykologi og gjør derfor en avgrensning i den retningen. Dette er viktig kunnskap skal man kunne forstå hvordan barn oppfatter en situasjon, husker ting, tar på seg skyld osv. Samtalens karakter er betinget av barnets alder og skal den voksne kunne hjelpe et barn som opplever smertefulle ting eller sliter med vonde følelser så det er en forutsetning at de voksne har denne kompetansen.

1.5 Oppgavens oppbygning.

I kapittel to beskriver jeg mitt valg av metode som er både et kvalitativt studium og et litteraturstudium. Videre ser jeg på hvordan jeg valgte ut menighetene og informantene og avslutter med en evaluering av den metoden jeg har benyttet.

I kapittel tre (teoridel A) legger jeg frem sentral forskning og undersøkelser knyttet til barns livsvilkår i Norge og deres psykiske helse. Videre legger jeg frem sentrale funn fra resiliensforskningen og ser på mestringsbegrepets betydning i forebyggende arbeid.

Jeg fortsetter med mer teori i kapittel fire (teoridel B) med fokus på Den norske kirkes trosopplæring dåpsteologi, barneteologi, diakoniforståelse og religionspedagogikk. I kapittel fem legger jeg frem sentrale funn fra min kvalitative undersøkelse. Funnene har blitt plassert inn under den enkelte menighet med felles overskrifter.

I kapittel seks sammenligner jeg de fem menighetene og drøfter dem i lys av teorien. Jeg benytter i dette kapittelet mine fem arbeidsspørsmål for å skape en struktur i drøftingen. Hvert av delkapitlene i drøftingen omhandler ett av arbeidsspørsmålene. I kapittel syv søker jeg å samle trådene til en konklusjon.

2.0 Metode.

2.1 Metodevalg.

I arbeidet med å svare på min problemstilling benytter jeg i denne oppgaven både primære og sekundære kilder med hovedfokus på mine primære kilder i drøftingsdelen.

2.1.1 Kvalitativt studium.

En kvantitativ tilnærming (spørreundersøkelse) ville kunne favnet langt flere menigheter i min undersøkelse, men jeg har valgt å benytte kvalitativ metode fordi jeg gjennom å intervju disse menighetene ønsket å finne ut på hvilken måte voksne ledere i kirken er opptatt av det enkelte barn. En kvantitativ undersøkelse fryktet jeg ville gi korte svar uten mulighet for informanten til videre utdypning. Jeg hadde behov for å innhente noe mer nyansert kunnskap om informantenes erfaringer og holdninger og så heller ikke bort fra at en intervjusituasjon kunne skape rom for refleksjon og fordypning underveis i samtalen.

En kvantitativ undersøkelse ville på den annen side ha kunnet gitt meg et bredere grunnlag for å trekke en mulig konklusjon, noe mitt utvalg bestående av 7 informanter tilknyttet 5 menigheter ikke i samme grad gir. Min problemstilling sammenfaller på flere måter med Den norske kirkes trosopplæringsprosjekt og jeg har i denne oppgaven kunnet benytte meg av flere av prosjektets både kvantitative og kvalitative resultater som bl.a. er lagt frem gjennom delrapporter og årlige underveisrapporter. Flere bøker har også kommet ut de siste årene. Dette mener jeg til en viss grad veier opp for mitt noe begrensede materiale fra feltet.

I et kvalitativt studium går forskeren ut i feltet fordi han ønsker å få kunnskap om informantens perspektiv og situasjon (Thagaard 2009:61). Dette kan gjøres gjennom observasjon og/eller intervju. ”Observasjon gir et særlig godt grunnlag for å få informasjon om personers handlinger og hvordan de forholder seg til hverandre” (Thagaard 2009:62). Det kunne i min oppgave ha vært særdeles interessant å observere det praktiske arbeidet med barn som gjøres i de utvalgte menighetene, men måtte velge dette bort da dette ble en for tidkrevende metode i arbeidet med denne oppgaven (Repstad 2007:80). Observasjonen kunne også ha funnet sted som et ledd i det innledende feltarbeidet fordi jeg i intervjuene også var opptatt av å få en opplevelse av et miljø.

Også her spilte tidsaspektet inn. Å velge kun observasjon var heller ikke et alternativ. Det var viktig for meg å innhente den teoretiske kompetansen som lå i de utvalgte menighetene på den tiden og jeg ikke kunne se bort i fra at det ville være andre enn de med det overordnede ansvaret som faktisk ivaretok den ukentlige driften av menighetenes prosjekter.

2.1.2 Litteraturstudium.

For å kunne svare på problemstillingen har jeg i tillegg til min kvalitative undersøkelse utført et litteraturstudium som blir oppgavens sekundærkilde. Jeg har søkt bredt i nyere norsk faglitteratur og ulike relevante fagtidsskrifter. Jeg har bevisst valgt å holde meg til norske og noen nordiske forfattere da trosopplæringsreformen finner sted i Norge. Teoridelen som legges frem er knyttet opp mot anerkjente nordiske forskere som alle kjenner barnas livssituasjon i Norge/Norden og enkelte av dem har i en årrekke arbeidet med temaer som resiliens og mestring. Litteraturen knyttet til trosopplæringsreformen får en relativt stor plass i drøftingsdelen da jeg ønsker at den kan støtte opp om mine funn og gi grunnlag for en drøfting. Selv om barneteologi er et internasjonalt studium har flere norske talsmenn arbeidet med temaet opp imot 30 år. De har alle kommet med viktige bidrag inn i trosopplæringsreformen og bringes av den grunn med videre inn i denne oppgaven. Jeg har i enkelte tilfeller sett på kirkelig litteratur skrevet før trosopplæringsreformen trådte i kraft, men holder meg primært til fag- og forskningslitteratur knyttet til trosopplæringsreformen.

2.2 Valget av menigheter.

Da jeg av praktiske årsaker ønsket å kunne besøke menighetene uten å måtte reise for langt, valgte jeg å lese igjennom alle prosjektbeskrivelsene fra menigheter i en viss radius rundt eget bosted. Disse prosjektbeskrivelsene fant jeg i reformens prosjektdatabase. Jeg forsøkte å sile ut noen menigheter ved å søke på ”diakonal” i aldersgruppen 6-12 år. Dette gav 22 treff på landsbasis, derav 16 prosjektmenigheter. Jeg leste igjennom alle aktuelle prosjektbeskrivelser og valgte menighetene ut i fra plassering og hvilke mål og visjoner de hadde (standard i prosjektbeskrivelsene). Her la jeg vekt på ord og setninger som gav en opplevelse av at

menighetene hadde et spesielt ønske om å skape gode fellesskap der kirken møter barna i deres hverdag og ønsket å hjelpe dem med livstolkning og livsmestring. Fem menigheter ble valgt ut.

Jeg sendte en e-post til prosjektlederne i de ulike menighetene med et følgebrev (se vedlegg). Jeg åpnet opp for at den enkelte menighet/prosjektleder selv kunne bestemme hvem og hvor mange jeg eventuelt skulle snakke med. For at menighetene skulle oppleve forespørselen som overkommelig ba jeg om 1 samtale med 1-1 ½ times varighet. Alle menighetene sa seg villig til en samtale og de fleste intervjuene fant sted i juni i fjor. Det siste intervjuet ble gjort i september. Jeg ønsket at informantene skulle kunne føle seg komfortabel i situasjonen og at der det var naturlig kunne flere bidra dersom menigheten mente at det ville gi meg mest og best informasjon. I e-posten til prosjektlederne foreslo jeg at de eventuelt sendte mitt brev videre til andre i menigheten. Alle menighetene takket ja til å være med på min undersøkelse og i 4 av menighetene deltok prosjektlederne selv i intervjuet. I en av disse menighetene var det to ledere tilknyttet prosjektet og i en annen menighet deltok også sognepresten. I den 5. menigheten var prosjektleder gått ut i svangerskapspermisjon og der intervjuet jeg sognepresten som også var godt forankret i prosjektet.

Jeg valgte å gi menighetene disse alternativene, da jeg på den tiden ikke så hvilke fordeler det ville gi meg å ha flere konkrete bestillinger i brevet. I ettertid ser jeg imidlertid at jeg burde ha hatt et mer gjennomtenkt syn på dette da det for eksempel ville kunne ha gitt til dels store forskjeller i svarene: en ”fotarbeider” (frivillig/ungdom/medarbeider) vil muligens kunne komme til å se tingene på en annen måte enn for eksempel en med lederansvar:

”Man kan risikere å få innstuderte, forberedte foredrag, preget av organisasjonens offisielle syn” (Repstad 2007:93). Jeg mener nå i ettertid å kunne se at det i min oppgave er vesentlig at informantene har den samme posisjonen i menighetens prosjekt og kan etter den praktiske gjennomføringen se at det endelige resultatet har gitt meg fem intervjuer med prosjektledere og/eller sogneprest. Videre valgte jeg å ikke vektlegge informantens profesjon, da det for meg var mer interessant å se hva som rører seg i de faktiske prosjektene. Av mine 7 informanter er én diakon, men i stillingen som prosjektleder er hun ansatt som pedagog da hun også er det. Resultatet ville ha blitt relativt annerledes om jeg i disse menighetene hadde bedt om å få snakke med diakonene. Da ville jeg ha fått informasjon om at ikke alle menighetene hadde diakon og i en av menighetene var ikke diakonen tilknyttet trosopplæringsprosjektet.

I starten vurderte jeg å gjennomføre kun gruppeintervju med opp til 4-5 stykker. På den måten tenkte jeg at jeg ville kunne få innsikt i et helt miljø. Men ved nærmere ettertanke så jeg at det muligens ville kunne bli for komplisert for meg å gjennomføre: Jeg var usikker på hvilken status mitt tema hadde i miljøet og kunne kanskje risikere at eventuelle synspunkter kunne falle bort fordi det ville være vanskeligere å sette ord på dem i plenum. På den annen side kan gruppeintervju gi fyldigere informasjon, fordi det i samtalen vil kunne få en egendynamikk, der informantene kan utfylle hverandre (Repstad 2007:99).

Mine informanter deltok med stor grad av ærlighet og engasjement. Her kan kanskje den formen jeg valgte å ha på intervjuene ha hatt noe å si da jeg forsøkte å være høflig, rolig, trygg, nysgjerrig og støttende; oppmerksom og interessert (Repstad 2007:88). Her er det viktig å tilføye at det var viktig å se an informanten/e for å finne en form som passet.

2.3 Evaluering av valgt metode.

I en kvantitativ undersøkelse vil alle informantene motta de samme spørsmålene og med begrensede muligheter for lange svar vil denne type undersøkelse gi det enkleste grunnlaget for sammenligning menighetene imellom og for mulige statistikker. Min kvalitative undersøkelse har til en viss grad gitt rom for å kunne se hvor informanten velger å gå i dybden, samtidig som jeg forsøkte å komme igjennom de mest sentrale spørsmålene i løpet av den tilmålte tiden. Jeg benyttet under samtalene med informantene en semistrukturert (halvstrukturert) intervjuform. Det vil si en form der temaet for samtalen er bestemt på forhånd, noe som gir en viss struktur (Dalen 2004:29). I forkant av intervjuene laget jeg en intervjuguide som kun skulle være veiledende for meg underveis i intervjuet. Jeg valgte ikke å sende denne guiden ut til informantene i forkant, kun noen setninger rundt mitt tema (se vedlegg). Dette var bevisst fra min side da jeg ikke ønsket at mitt fokus skulle farge og styre deres svar i retning mitt foreløpige ståsted. Jeg ønsket å få en forståelse for hvordan de faktisk oppfattet kirkenes ansvar for barn og om de mente at kirken har ansvar for hele barnet i en kontekst der dåpsopplæring skal finne sted. Repstad påpeker at det er dårlig forskningsetikk å vinne innpass og tillit ved å gi inntrykk av at man er ute etter noe, mens man egentlig ser etter noe helt annet (Repstad 2007:94) og det var på ingen måte det som skjedde. Jeg forsøkte etter beste evne bl.a. å være nysgjerrig på hvordan den enkelte menighet

prøvde å se hvert enkelt barn og hvor hver av dem anså at grensen for hva de som voksne kunne gi gikk. Det er en viss fare for at slike intervjuer kan få noe ulik valør, men jeg mener at dette til en viss grad lot seg styre gjennom at temaet absolutt var det samme og mine spørsmål i all hovedsak var like. Fordi jeg ønsket å finne ut hvilket kunnskapsnivå informantene hadde rundt temaet i min problemstilling og deres umiddelbare følelsesmessige engasjement på feltet var det viktig for meg å møte informantene ansikt til ansikt (Repstad 2007:98).

Fordi informantene mottok relativt lite informasjon i forkant innledet jeg alle intervjuene med et ønske om at informantene skulle fortelle om sine prosjekter. Slik kom vi i gang og ut i fra deres fokus kunne vi sammen samtale og reflektere videre ved hjelp av noen åpne spørsmål fra meg. Tanken var at dette er et tema som interesserer menighetene og skulle jeg kunne finne frem til aktørenes eget syn, så måtte jeg forsøke å bryte av minst mulig (Repstad 2007:89). Repstad mener at intervjuguiden har en langt mindre definitiv og ”hellig” status enn spørreskjemaer (Repstad 2007:79) og jeg opplevde også underveis at guiden ble mindre og mindre brukt og at jeg kanskje i litt for stor grad lot hver samtale bli som den ble. Jeg kom naturlig nok inn på de mest sentrale temaene i hvert intervju, men fant raskt ut at min guide i utgangspunktet var alt for omfattende. Da jeg i etterkant av intervjuene satte meg ned for å gå igjennom samtalene opplevde jeg at det var krevende å sammenligne resultatene. En enda mer gjennomtenkt referanseramme for spørsmål ville ha gjort det noe enklere å sammenligne dataene (Repstad 2007:79). Dette betyr ikke at jeg mener at intervjuene i større grad skulle ha blitt styrt av meg. Da jeg forsøkte å finne informantens ståsted er det ikke gunstig med for sterk forskerstyring av samhandlingen (Repstad 2007:94).

Underveis i intervjuene, som i fire av tilfellene fant sted over en to-tre ukers periode, opplevde jeg at jeg ble mer trygg og sikker på hva jeg ønsket å få med og hvert intervju lærte meg noe nytt om menighetslivets utfordringer og gleder. Jeg ser i ettertid at det hadde vært gunstig å velge ut to-tre menigheter til som i større grad kunne ha hatt rollen som ”prøve ut guiden” – menigheter. Det ville i større grad ha gitt meg en intervjuguide med færre hovedspørsmål og oppfølgingsspørsmål. Jeg tror det ville ha hjulpet meg til å få et noe mindre fokusfelt og skapt mer ryddige forhold i mitt hode for det som informanten faktisk sa, noe som igjen kunne ha ført til bedre utdypende spørsmål fra meg. I følge Repstad (2007) er et fleksibelt og ledig intervju

ikke det samme som en uforberedt samtale og jeg søkte å skape en god ramme rundt intervjusituasjonene, og føler absolutt at jeg kom forberedt til intervjuene.

Tidsaspektet var en viktig årsak til at jeg valgte ut 5 menigheter, men jeg ser i etterkant at med min manglende erfaring med å intervju i forskningsøyemed ville det ha vært gunstig med noen flere intervjuer. Forskningsfeltet diskuterer hvor mange kvalitative intervju en forsker kan gjennomføre for å kunne yte de rettferdighet i analysefasen. Enkelte forskere mener at tallet ligger på mellom 20-30 grundige intervjuer, samtidig som Repstad sier at det ikke finnes noe standardsvar på hvor mange kvalitative intervjuer en undersøkelse må ha og at det kanskje er bedre å gjøre en grundig analyse av få intervjuer (Repstad 2007:83-84). Jeg har senere i oppgaveprosessen vurdert å sende noen oppfølgingsspørsmål, noe som absolutt er en måte å supplere tidligere opplysninger på (Repstad 2007:92) Dette er ofte lurt å gjøre fordi en da vil kunne få mest mulig fullstendige og sammenlignbare data. Dette vil kunne gjøre arbeidet med sammenligningen av menighetene og kryssjekkingen enklere å gjennomføre (Repstad 2007:92). Av tidsmessige årsaker har jeg valgt dette bort.

Faglitteraturen anbefaler sterkt å bruke lydbåndopptager ved forberedte, kvalitative intervjuer (Repstad 2007:84). Jeg hadde en positiv opplevelse med å bruke lydbåndopptager, da det gjorde det mulig for meg å kun konsentrere meg om informanten og spørsmålene, uten samtidig å måtte notere ned svarene. Men her igjen opplevde jeg at jeg hadde for liten erfaring; en av samtalene ble aldri tatt opp, da jeg hadde trykket på feil knapp. Da dette først ble oppdaget noen dager senere, har jeg fra denne samtalen noen skriftlige notater tilgjengelig, men ingen direkte sitat. Fra denne menigheten har jeg i større grad måttet benytte de årlige evalueringsrapportene som er blitt skrevet av menighetene.

I etterkant av hvert intervju har jeg hørt igjennom intervjuene og notert ned den informasjonen jeg oppfattet som mest sentral. I den siste fasen av oppgaveskrivingen har jeg igjen hørt igjennom båndene da jeg ikke kunne se bort i fra at materiell som for noen måneder siden syntes uaktuell allikevel kunne vise seg å være relevant. Det har tatt en del tid å høre igjennom båndene flere ganger, men jeg er overbevist om at for meg var dette den beste måten å registrere det som ble sagt på, også fordi jeg på den tiden da intervjuene ble gjort var kommet såpass kort i prosessen at

jeg på det tidspunktet ikke kunne vite hvilken informasjon som ble gitt som ville bli viktigst for meg. Respekten for hva den enkelte har sagt og muligheten for å misforstå oppleves som et stort ansvar. Det har også vært verdifullt å lytte etter hva jeg selv sier i intervjuet. I hvilken grad lyttet jeg ? Brøt jeg inn? Ledet jeg i for stor grad samtalen? Støttet jeg opp om informanten? Det har vært lærerikt å observere seg selv.

Intervjuene jeg har gjort er oppgavens primærkilde og de har gitt meg førstehånds informasjon om et visst felt av menighetens totale arbeid for barn og unge. Det at de er førstehånds betyr at de ikke er tolket ennå, men blir tolket av meg. Jeg har underveis i oppgaven søkt å være så tro som mulig mot datamateriellet og har flere ganger vurdert datamaterialet kritisk i et forsøk på å unngå å misforstå informantene og få tak i de svarene som jeg søker. Samtidig er det viktig å huske på at førstehåndskilden aldri vil kunne bli objektiv da intervjusituasjonen med dens fokus og spørsmål blir tolket av meg (Everett og Furseth 2004:134).

2.4 Anonymisering.

Jeg har bestrebet meg på å anonymisere resultatene fra min undersøkelse, men ser at det ikke er helt enkelt. Jeg har anonymisert ved å bytte ut menighetenes navn med menighet 1,2,3,4 og 5 og de har blitt plassert i landet i forhold til om de ligger sentralt i en stor by, en drabantby eller utenfor en stor by. Alle informantene benevnes automatisk som hunkjønn.

3.0 Teoridel A

3.1 Barns livsvilkår i Norge.

I en barnegruppe, enten den er på skolen, i barnehagen eller i kirken vil det statistisk sett alltid være et visst antall barn som opplever store belastninger i livet og da som oftest på grunn av familiære forhold. For voksne er det smertefullt å tenke på at en del barn og unge har det vondt og vanskelig og at det ofte er nettopp den nærmeste familien med mor og far som er årsak til barnets smerter. Man vil helst ikke tenke eller snakke om det. I denne oppgaven velger jeg å fokusere på de barna som strever i hverdagen. Tall nedenfor vil vise at de aller fleste barn opplever at livet er tungt innimellom og at vanskelige tanker og spørsmål kan plage dem i perioder. Andre tall viser at en del barn strever svært mye. Videre vet vi i dag at i en gruppe på 20 barn vil det mest sannsynlig befinne seg to barn som blir fysisk, følelsesmessig eller seksuelt misbrukt (Riska 2009:44). Ved å rette fokus på en del fakta rundt barnets livssituasjon i Norge og deres psykiske helse ønsker jeg å belyse en virkelighet som avdekker et behov DNK kan møte.

I dette delkapittelet ønsker jeg å få frem mangfoldet av utfordringer og belastninger som barn i kirkens nærmiljø opplever og som vil være nettopp den gruppen barn som kirken ønsker å gi hjelp til livstolkning og livsmestring. Mitt fokus er kirkens ønske om å bidra til livshjelp og livsmestring. Det fordrer at kirken vet hva barn strever med og trenger hjelp til å mestre.

Voksnes opplevelse av å komme til kort i møte med barns lidelser og hva en selv kan bidra med, kan i møtet med resiliensforskningen fatte nytt håp. Resiliensforskningen har bidratt til en fokusendring hos de som arbeider med barn. Kirken kan bli et viktig nettverk for alle barn, og noen barn vil trenge det mer og kunne nyttegjøre seg det mer. Her vil barnets opplevelse av mestring stå sentralt.

3.1.1 Bekymringer i barns hverdag.

Barn i Norge føler seg trygge på at de får dekket sine primærbehov som mat, klær, et sted å sove og et hjem de føler tilhørighet til. Majoriteten av norske barna antar at de voksne verdsetter materielle objekter fremfor dem selv og 1/5 av dem føler seg ikke trygge på at de vil få omsorg

ved sykdom. (Vikan og Claussen 1994: 123 og 126). Selv om Norge er et land preget av ro og fred forteller svært mange norske barn i alderen 8-12 år at de er redde for at det skal bli krig og den vanligste bekymringen blant 12-13-åringene er krig og terror (43 %) (Vikan og Claussen 1994:45, Mathiesen, Karevold og Kjeldsen 2005).

Selv om nordmenn har blitt rikere så har de ikke blitt lykkeligere. Flere nordmenn synes det har blitt verre å leve i Norge i de siste årene og få synes det har blitt bedre (Frønes 2005:13).

Samtidig som nordmenn får mer fritid øker nordmenns opplevelse av tidsklemme. ”Økende velstand løser ikke tidsklemma, fordi tidsklemma i stor grad er en funksjon av forbruk og aktive livsstiler som muliggjøres av velstanden” (Frønes 2005:73). Hver 6. ungdom i alderen 12-13 år forteller at ikke synes de får særlig hjelp eller støtte av moren sin, mens hver 4. synes de ikke får særlig støtte eller hjelp av faren sin. Litt over halvparten sa at de gjorde hyggelige ting sammen med familien sin hver uke, mens resten mener familien gjør hyggelige ting sammen sjeldnere enn dette. Nesten halvparten av ungdommene synes at foreldrene har vært for mye borte fra hjemmet (Mathiesen et al. 2005).

Forskning viser at for barn flest som opplever samlivsbrudd går det bra (Barne- og familiedepartementet 2002:15). Det er allikevel en rekke risikofaktorer knyttet til samlivsbrudd som kan gi en negativ utvikling for barn, deriblant dårligere økonomi, det å måtte flytte fra hjemmet, tap av vennenettverk, samarbeid mellom foreldre som fungerer dårlig og tap av samvær med en av foreldrene (Barne- og familiedepartementet 2002:15). Man kan se en tendens til at barn fra skilte familier har større sjanse for å ha psykiske, følelsesmessige og kognitive problemer og dårligere fysisk helse (Barne- og familiedepartementet:53). Gjentatte undersøkelser viser at ”konflikt og krangel mellom foreldrene er en av de sterkeste prediktorene for atferdsproblemer og følelsesmessige problemer” hos barn (Borge 2003:65). Tonia K. Shamoo og Philip G. Patros mener at det kanskje bare er døden som er en enda større påkjenning for et barn (Shamoo og Patros 1999:87).

Den fattigdommen som eksisterer i Norge i dag er mer individuell og skjult for resten av samfunnet (Thyness 2006:81). Barn i alderen 6-12 år som er fattige har det langt vanskeligere enn gjennomsnittlige norske barn. Barna oppgir plager som nervøsitet, vondt i magen eller hodet, symptomer som gjerne knyttes til en konkret situasjon barnet er i (Sandbæk 2008). Barn

eksponeres for vold i familien 16 ganger hyppigere blant de fattige sammenlignet med dem over midten av den sosiale lagdelingen (Raundalen og Schultz 2008:158). Det ikke slik at barn som lever i velstand automatisk har det bra (Fauske 2003:33). En del barn opplever både utrygghet og ensomhet i sin hverdag uavhengig av familiens sosiale status.

3.1.2 Barn som opplever omsorgssvikt.

Parallellt med økt velstand viser forskning at et stadig økende antall barn opplever omsorgssvikt. Det helseproblemet som øker mest blant barn og unge i dag er psykososiale problemer som spiseforstyrrelser, ensomhet - og isolasjonsproblemer, omsorgssvikt og mishandling, atferdsproblemer, rusmisbruk, mobbing og mistriivsel (Barne- og familiedepartementet:18). Hvert 5. barn i Norge vokser opp med rus, vold, psykisk sykdom eller fattigdom (Mathisen 2008:19).

Omsorgssvikt defineres som når foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører det fysisk eller psykisk skade, eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utvikling er i fare. Barn som utsettes for omsorgssvikt kan bli forsinket i sin utvikling (Von der Lippe og Wilkinson (red.) 2005:88 og 91).

Barn som utsettes for fysiske eller psykiske krenkelser skades av selve traumet. Disse barna forteller om angst, nedsatt konsentrasjon, mareritt, dårlig hukommelse, selvskading, sinne og tristhet. Skammen er kanskje krenkelsens viktigste konsekvens. Den skaper taushet og angst for å vise seg fram som den man er og hindrer barna i å skape trygge relasjoner med andre. (Storberget et al.(red.) 2007:101 og 144).

3.1.3 Barns psykiske helse.

Når et barn har god psykisk helse har det

”evnen til å mestre tanker, følelser og atferd. Evne til å tilpasse seg endringer og håndtere motgang hører også inn under begrepet. Fraværet av psykiske plager er ikke tilstrekkelig indikasjon på god psykisk helse. Følelse av tilfredshet, empati, selvkontroll og samarbeidsevne inkluderes ofte” (Mathiesen et al. 2007:17).

Dersom et barn opplever at belastningsnivået er høyt over lengre vil det kunne gå ut over dets opplevelse av trivsel og psykisk helse og føre til at barnet utvikler psykiske plager (Sætre et al.

1996:26). Forskere skiller mellom psykiske plager og psykiske sykdommer. Forskjellen ligger i graden av symptomer og kapasitet til å fungere i hverdagen. Symptomer som angst, spiseproblemer, fortvilelse, følelse av meningsløshet, søvnvansker, uro og konsentrasjonsproblemer faller alle inn under psykiske plager. Dersom plagene blir av en slik art at de i alvorlig grad preger og styrer barnets hverdag ved å endre dets tanker, følelser eller atferd, og barnet opplever psykisk smerte får vedkommende en psykiatrisk diagnose og har dermed en psykisk sykdom (Mathiesen et al. 2007:17)

Angst er den vanligste psykiske problemtypen blant barn og unge i Norge i dag. Ca. 20 prosent sliter med symptomer og halvparten av dem er så plaget at det gir funksjonstap (Mathiesen et al. 2007:23).

I 1993 ble det i Norge igangsatt et longitudinelt studium (en undersøkelse som strekker seg over mange år) som heter Topp-studiet; **Trivsel og oppvekst** – barndom og ungdomstid. Studiets målsetning er blant annet å ”skaffe kunnskap om forstadier, utviklingsveier og årsaker til at barn fra tidlig førskolealder og frem til voksenalder utvikler gode sosiale ferdigheter og god psykisk helse, og at symptomer på psykiske plager, normbrytende atferd og somatiske plager både utvikles og reduseres” (Mathiesen et al. 2007:8).

Det er barn og unge som vokser opp med foreldre som har en psykisk sykdom, er rusmisbrukere eller voldelige som har høyest risiko for å utvikle psykiske plager og psykisk sykdom, fordi de lever under omsorgssvikt (Næss et al. (red.) 2007:30).

I europeiske studier hevdes det at 30 % av barn av psykisk syke får kroniske lidelser, mens ytterligere 30 % får lettere mentale lidelse. Tall fra 1998 viser at i Norge har rundt 20 % av pasientene i institusjon og 30 % av pasientene i poliklinikken barn som er mindreårige (Meijde, Aashamar og Knibe 2006: 72). Selv om samfunnet er inne i en positiv utvikling er psykiske smerter og psykiske lidelser fortsatt tabubelagt i vår kultur. Mange barn skammer seg over sin psykisk syke forelder og oppfatter raskt at de ikke kan snakke om dette med utenforstående. Rusmisbruk er også et tabuområde og det er sjelden du kan se på folk at de har et rusproblem som går utover et barns utvikling. Barn av rusmisbrukere og psykisk syk forelder bærer ofte på store hemmeligheter og bruker mye av kreftene sine på å skjule for omverdenen at de ikke er som

vanlige familier. De er lojale overfor foreldrene sine, samtidig som mange av disse barna er konstant redd for at forelder/re ikke skal bli friske (Vik 2002).

Samtidig viser TOPP – studien at disse spesielt utsatte barna og ungdommene er tallmessig få og derfor kommer de fleste barn og unge med problemer fra vanlige familier (Mathiesen et al. 2007:11, Sætre et al.1996:27). Det betyr at samtidig som man må intensivere arbeidet med å oppspore familiene og deres barn med store problemer og hjelpe de med adekvate forebyggende tiltak så er det viktig å huske på at flesteparten av de barna som har det vanskelig ikke kommer fra spesielle risikogrupper. Dette betyr at man må ”sette inn generelle tiltak som kan bedre oppvekstmiljøet til barn flest” (Mathiesen et al. 2007:98, Sætre et al.1996:27). og at man må påse at de familiene/barna som er mer utsatt blir med på de allmenne tiltakene (Sætre et al.1996:31).

3.2 Resiliens.

På begynnelsen av 1900 – tallet mente forskerne at dersom et barn hadde en vanskelig oppvekst så ville det alltid føre til problemer for vedkommende i voksen alder. I 1950 – årene overvurderte forskermiljøet betydningen av de problemer et barn opplever i småbarnstiden; lever et lite barn i et overbelastende oppvekstmiljø, så ville det ikke senere kunne fungere godt psykisk. Skaden var uopprettelig. I tiårene som fulgte fokuserte forskerne på barns reaksjoner på stress, påkjenninger og risiko. Barn reagerte ulikt på samme type påkjenninger. De delte barna inn i to grupper; de sårbare og de usårbare. De sårbare bukket under for en belastende oppvekst, mens de usårbare klarte seg bra til tross for en like belastende oppvekst. De var sterke, robuste og tøffe og tålte dermed alt. Deretter forsto man at ingen er *bare* sårbar eller usårbar. Sårbarhet mot stress er relativ, ikke absolutt, og den vil for det enkelte barn varieres over tid (Borge 2003:30).

Forskningsresultater viser at en rekke barn som opplever store utfordringer og vanskeligheter allikevel klarer seg bra videre i livet (Borge 2003:15). Barnepsykiater Michael Rutter har vært en av de viktigste bidragsyterne til resiliensforskningen og han har formulert denne definisjonen på resiliens:

”Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barnet har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativt stor risiko for å utvikle problemer eller avvik” (Borge 2003:15).

Barnet makter altså å utvikle både positive ferdigheter og lite problematferd under vanskelige oppvekstbetingelser (Borge(red.) 2007:131, Mathiesen et al. 2007:60). Det er viktig å påpeke at når man snakker om resiliens så må det alltid sees i sammenheng med risiko. Et barn som vokser opp i et krevende og uforutsigbart miljø og som allikevel makter å utvikle seg positivt til tross for risikoen, utvikler resiliens. Et barn som lever under gode oppvekstvilkår utvikler ikke resiliens (Borge 2003).

Innen resiliensforskningen forsøker man å finne hvilke forhold i barns oppvekstmiljø som bidrar til god utvikling til tross for mange belastninger; hva er med på å bidra at barnet utvikler resiliens? Barn reagerer svært ulikt på stress og risiko, noen utvikler psykiske problemer og lidelser, mens det kan se ut som om andre barn kommer styrket ut av det hele ved å snu utviklingen i positiv retning. (Borge 2003:56-57).

Det er vanlig å tenke at en akutt krise for et barn medfører stor risiko som igjen fører til varige negative forandringer hos barnet, men forskning viser at barn ikke nødvendigvis får varige mén av en akutt betydningsfull hendelse. Derimot viser det seg at kronisk risiko ofte er mer skadelig enn akutt stress. Til og med små doser av kronisk stress, de daglige dryppene over lang tid, er mer belastende for et barn enn store doser akutt risiko (Borge 2003:54). Det er sjelden at én risikofaktor alene gjør et barn mer utsatt for å få psykiske problemer enn barn som ikke er i risikosonen. Dersom barnet utsettes for flere risikofaktorer samtidig, to til tre, øker risikoen for barnet. Både på grunn av antallet, men også fordi risikofaktorene har en forsterkende effekt på hverandre (Borge 2003:55, Sætre et al. 1996:28).

Foreldres psykiske helse er en risiko for et barn, men dersom mors depresjon ikke går ut over hennes/familiens evne til å oppdra barnet og gi barnet omsorg, så er ikke mors depresjon en risiko for at barnet selv vil oppleve en depresjon når de blir større (Borge 2003:57). Viktigere enn å se på den risiko som et barn utsettes for, blir det derfor å forstå hvordan krisen oppleves av barnet selv og hva barnet gjør for å mestre den krevende situasjonen. ”Det er innlysende at stress må sees i sammenheng med hvordan det enkelte barnet møter omgivelsene, og hvordan det opplever det og fortolker dem” (Borge 2003:58). Det er derfor viktig at alle barn tror på sin evne til å mestre vanskelige situasjoner i sitt nærmiljø/i hjemmet (Borge 2003:35).

Topp-studien har sett på sammenhengen mellom sosiale ferdigheter og psykiske plager. Er det slik at barn som vokser opp i et belastende oppvekstmiljø utvikler plager fremfor sosiale ferdigheter og at bare de barna som opplever lite belastninger utvikler sosiale ferdigheter? Funn forteller at ”en femtedel av barna med betydelige psykiske plager samtidig hadde god sosial kompetanse. [...] Likevel minsket forekomsten av plager når den sosiale kompetansen økte” (Mathiesen et al. 2007:97). Det som videre er interessant er at utviklingen av sosiale ferdigheter er relativt uavhengig av belastningsnivået i familien (Mathiesen et al. 2007:2).

Delt opp i tre undergrupper sees sosial kompetanse som intellektuell (skolemessig) fungering, emosjonell (følelsesmessig) fungering og atferdsmessig (oppførsel) fungering Den kompetansen som risikobarna kan erverve må ikke sammenlignes med den generelle kompetanse som sees hos barn flest (Borge 2003:37).

Waaktaar og Christie har avdekket det de anser for å være de tre viktigste beskyttelsesfaktorene for barn som lever i risiko og det er ”egenskaper ved barn selv, hva som kjennetegner barnas familiesituasjon og hva som kjennetegner nettverket omkring” (2000:20)

I denne oppgaven er det nettverket omkring barnet som er av særlig interesse. Resiliensfaktorene i nettverket rundt et barn er

- Nære relasjoner til andre, som gir sosial og emosjonell støtte.
- Minst én betydningsfull person som har fulgt barnet gjennom oppveksten.

”Det er én faktor som slår ut i så å si alle resiliensstudier som omhandler effekten av langvarige belastninger og traumer i oppveksten: De som klarer seg best, har hatt minst ett menneske som har brydd seg om dem og fulgt dem kontinuerlig gjennom belastningene. Denne personen har ofte ikke kunnet gjøre så mye med selve belastningene, men han/hun har gitt en kontakt som har vært positiv og stabil over tid. Personer som nevnes i disse sammenhengene er eldre søsken, lærer, prest og nabo” (Waaktaar og Christie 2000:23).

3.3 Mestringsperspektivet.

Man kan i tilknytning til begrepet resiliens komme til å tenke på begrepet mestring, men forskerne er tydelige på at mestring ikke er det samme som resiliens.

”Mestring er definert som kognitive og atferdsmessige bestrebelser på å håndtere situasjoner som vurderes til å sette ens ressurser på prøve” (Borge (red) 2007:81) og er en målrettet handling eller samhandling som styrker barnets egenverdi og motstandskraft. Mestring er i større grad enn resiliens basert på læring. Man kan lære ulike former for mestring og dagliglivet gir stadig små og store utfordringer som man forsøker å mestre, og mestre stadig bedre (Borge 2003:17).

Et barn som har psykososiale problemer vil samtidig inneha kompetanse (Borge 2003:34). Med resiliensforskningen har det skjedd en perspektivendring fra elendighet til mestring, fra problemfokusering til mestringsfokusering (Holmsen 2004:25). I et elendighetsperspektiv ser man på barnets problematferd, bekymrer seg for barnet og symptomer utvikler seg til en psykisk lidelse som blir behandlingstrengende. Innen resiliensperspektivet er man opptatt av at barnet må få utvikle

”tro på sin kapasitet til å håndtere stress og risiko i miljøet”. ”Å styrke barns kognitive, sosiale og adferdsmessige karakteristika er derfor å gjøre barna mindre sårbare overfor en rekke problemer” (Borge 2003:35).

For mange barn er det slik at de både utsettes for risikofaktorer og beskyttende faktorer. Dersom de beskyttende faktorene i barnets miljø øker, vil barnets evne til å mestre stressnivået også øke og barnet vil bli mindre sårbar og bedre takle hverdagens belastninger med mindre stress (Sætre et al.1996:30). ”Risikobarn må lære å mestre daglige krav og rutiner. Det styrker selvtilliten og selvbildet” (Borge 2003:36). For barn som lever under vanskelige livsvilkår vil det være viktig å oppleve at de får til noe og at de mottar ros og oppmuntring i en sosial kontekst. For et barn i risikosonen vil det ikke være nok bare å ”ha det hyggelig sammen” med en støttekontakt (Borge 2003:36).

I følge Sommerschildts mestringsmodell bygger motstandskraft og mestring på egenverd, og egenverd utvikles gjennom tilhørighet og kompetanse. Hun mener at det å møte og mestre motgang og det å kunne noe er nært beslektet (Sommerschild 1998:58-59).

”Jo mer nettverket bidrar til å bekrefte felles normer og verdier, desto bedre sjanser har barn for å utvikle motstandsdyktighet. Innenfor dette samspillet mellom barnet og de voksne kan barnet så utvikle kompetanse. Kompetanse viser seg ved å kunne noe, være til nytte, få og ta ansvar, utfolde nestekjærlighet og møte og mestre motgang. Oppsummert gir dette barnet en opplevelse av høy egenverd som så gir motstandsdyktighet” (Bunkholdt 2000:268).

”Begrepet kompetanse knyttes ofte opp mot ferdigheter personer har innenfor et område ” (Haukø 2006). Alle barn har ut i fra sin alder, sitt utviklingstrinn, kompetanse. En gutt på to år som opplever at mor er innlagt på en psykiatrisk avdeling må hjelpes ut i fra sin kompetanse. Han forstår ikke hva psykisk sykdom er, men han har kompetanse til å kjenne igjen moren sin og høre hva personalet på avdelingen sier. Dermed vil han få noe igjen for å besøke moren sin på sykehuset og høre de ansatte fortelle ham at de skal passe godt på henne. Barn har kompetanse og vil i vanskelige situasjoner i livet ha behov for å øke sin kompetanse (Haukø 2006). For barn med psykisk syk forelder vil økt kompetanse om sykdommen, symptomer, alminnelige tanker og følelser barna kan ha og bekreftelse på at det er normalt å være redd, sint, ha kaos i tankene, konsentrasjonsproblemer, føle skyld og skam gjøre at barna lettere unngår skyldfølelse, klarer seg bedre og har redusert risiko for å utvikle egne depresjoner (Haukø 2006). Det vil kunne gjøre at barnet vil oppleve sin livssituasjon mer forståelig og håndterbart. Det vil i større grad kunne oppleve at det mestrer livet og følelsene sine.

Det enkelte menneskes opplevelse av egenverd vil være nært knyttet til vedkommendes oppfatning av seg selv. Selvoppfatning er innen psykologien og pedagogikken ”et samlebegrep som inkluderer de ideer, følelser og holdninger en person har til seg selv” (Wormnes og Manger 2005:29). Wormnes og Manger tenker seg selvoppfatning som et hierarki. På toppen av hierarkiet har man den generelle selvoppfatningen med barnets samlede tanker om seg selv (nivå 1). Disse er vanskelig å endre. Under den generelle selvoppfatningen er det to undernivåer; faglig og ikke-faglig selvoppfatning (nivå 2). Disse nivåene er spesielt viktige for barn og unge. Skolefaglig selvoppfatning kan deles inn i nye underområder som er direkte knyttet til et fag eller en aktivitet (nivå 3). Ikke-skolefaglig selvoppfatning knyttes til for eksempel idrett, utseende eller evne til å få venner (Wormnes og Manger 2005:29). Det er slik at de delene av selvoppfatningen knyttet til de lavere nivåene er mer ustabile og dermed også lettere å endre.

”Den hierarkiske modellen for selvoppfatning innebærer at gjentatte endringer på lavere nivå etter hvert får konsekvenser for selvoppfatningen på høyere og mer generelt nivå. Derfor er det viktig å prøve å skape positive endringer på lavere nivå først, i stedet for å jobbe ensidig med å endre den generelle selvoppfatningen, som er langt mer stabil” (Wormnes og Manger 2005:30).

I dette delkapittelet (teoridel A) har barnets livssituasjon i dagens samfunn blitt belyst og tall som viser at en del barn sliter med til dels store psykiske problemer har blitt lagt frem.

Resiliensforskningen med dens vektlegging på det forebyggende arbeidet fremhever den betydning nettverket har som beskyttende faktor for barn generelt og barn i risiko spesielt. Det kan være vanskelig å vite hvilke barn som sliter, samtidig som det kan sies at alle barn i perioder sliter mer eller mindre. Et viktig element i det forebyggende arbeidet er å styrke barnets opplevelse av mestring.

4.0 Teoridel B.

I denne teoridelen ønsker jeg å gi leseren en kort innføring i foranledningen til trosopplæringsreformen og reformens målsetning om å bidra til barns livsmestring og hjelp til livstolkning. Deretter legger jeg frem Den norske kirkes syn på dåpen som er utgangspunktet for kirkens trosopplæring og som også egentlig beskriver kirkens teologiske syn på barnet. Til tross for dåpsteologiens lære om barnets fullverdige tro har barnet på samme måte som ellers i samfunnet, vært lite synlige i kirken og gudstjenestebildet og de har hatt en lav status.

Barneteologien har allerede i en årrekke problematisert kirkens syn på barnet og har også bidratt med sine tanker i reformarbeidet. På bakgrunn av dette og fordi en av menighetene jeg har intervjuet i stor grad har latt seg inspirere av barneteologi vil barneteologien bli belyst i denne teoridelen. Fordi trosopplæringen handler om opplæring i tro har jeg også valgt å se nærmere på religionspedagogikken og sist men ikke minst ser jeg på kirkens diakonidefinisjon og diakoniforståelse. Avslutningsvis ser jeg på trosopplæringen i lys av diakonien, da livshjelp og livsmestring kan sees som klart diakonale fokus.

4.1 Trosopplæringsreformen.

Den norske kirkes trosopplæring går helt tilbake til opptakten til folkeskolen i 1739. I 1969 ble det ved lov bestemt at kirken selv skulle stå ansvarlig for dåpsundervisningen og den kristendomsundervisningen som videre ble gitt på skolene hadde sin funksjon kun i forhold til hjemmet (Lannem og Stifoss-Hanssen (red.) 2006:11). Den norske kirke har derfor de siste tiårene visst at de ikke har hatt en tilfredsstillende dåpsopplæring og situasjonen ble prekær med innføringen av KRL - faget i 1997. Da ble det ikke lenger undervist i kristendomsfaget i norsk skole. De døyte i Den norske kirke stod dermed uten noen form for helhetlig tilbud om organisert dåpsopplæring.

NOU 2000:26 ”... til et åpent liv i tro og tillit” *Dåpsopplæring i Den norske kirke* ligger til grunn for St.meld.7 (2002-2003) *Trusopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja* der regjeringen foreslår at det skal gjennomføres en omfattende reform innenfor trosopplæringen i DNK og at det skal bygges opp et trosopplæringsprogram. Dette opplæringsprogrammet er ment å skulle erstatte Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke fra 1992 og Plan for konfirmasjonstiden i Den norske kirke fra 1998. 74 % av et årskull blir døpt (Kirkerådet 2008:11) og hvert av disse barna skal i løpet av 18 år tilbys 315 timer med trosopplæring fra sin lokale menighet (Kirkerådet 2009:15).

Det er nødvendig med en liten oppklaring av begrepene ”dåpsopplæring” og ”trosopplæring”. Trosopplæring ble første gang brukt under stortingets behandling av saken fordi den også gjelder for andre trossamfunn i Norge. Trosopplæring og dåpsopplæring blir oppfattet som synonyme (Kirkerådet 2009:3).

Reformperioden strekker seg over 10 år og det ble bestemt at i de fem første årene skulle det drives et omfattende prosjektorganisert forsøks- og utviklingsarbeid med en egen styringsgruppe utnevnt av Kirkerådet. Den første femårsperioden fant sted i tidsrommet 2004-2008 og har blitt kalt den innledende fasen. De menighetene som søkte og mottok økonomiske midler kunne med relativt frie hender prøve ut sine lokale prosjektideer. Bevisst har man latt menighetene få forsøke seg frem uten detaljerte føringer fra sentralt hold og nedenfraperspektivet har blitt understreket (Hegstad et al. 2008:9).

Reformperiodens første fem år er nylig tilbakelagt. Både underveis og avslutningsvis har det blitt gitt ut evalueringsrapporter bl.a. basert på årlige rapporter fra prosjektmenighetene. Disse rapportene finner man på www.etor.no. Evalueringsperioden er nå avsluttet og prosjektet har gått inn i en ny fase. De neste tre-fem årene (2009-2011/13) har fått navnet gjennomføringsfasen og i denne perioden vil reformen bli innført i alle de menighetene som ikke har vært prosjektmenigheter og prosjektmenighetene går over i vanlig drift. Den samme perioden kalles også konsolideringsfasen (2009-2013) da trosopplæringsreformen gravis vil bli integrert i menighetens normale virksomhet (Kirkerådet 2008:90).

Februar 2009 ble et høringsutkast til en ny plan for trosopplæring i Den norske kirke sendt ut, med tittelen "Vi deler". Denne planen bygger på erfaringer fra trosopplæringsreformens femårige forsøksfase og er ment å skulle erstatte tidligere planer. Planen er ment å skulle være et redskap for de ansvarlige for trosopplæringen i den enkelte menighet. Den er av retningsgivende karakter og forutsetter at den enkelte menighet selv lager sine lokale planer (Kirkerådet 2009:3).

4.2 Den norske kirkes dåpsteologi.

I Den norske kirke (DNK) er dåpen en dåp til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn og den treenige Gud er til stede i dåpen. Dåpsbarnet blir et Guds barn (Kirkerådet 1992:7). Dåpen er en innlemmelsesrite: Den dømte blir innlemmet i Kristus, forenet med Kristus, idet den dømte dør med han og oppstår med han og dermed får ta del i Jesu frelsesverk. Den dømte blir også satt inn i et fellesskap med de andre dømte. Dette kan på en fin måte symboliseres med at den dømte blir et lem på Jesu legeme, der Jesu legeme symboliserer den hele verdensvide kirke. I dåpen mottar dåpsbarnet Den Hellige Ånd og blir dermed født på ny til evig liv. "Den allmektige Gud har nå gitt deg sin Hellige Ånd, gjort deg til sitt barn og tatt deg inn i sin troende menighet" (Hegstad et al. 2008:139). I kraft av dåpen er alle dømte troende og de er alle, både spedbarn, barn og voksne, fullverdige borgere av Guds rike med en fullverdigg tro (Stålsett 2007:31). Dette betyr at barn og unge er fullverdige og viktige medlemmer av det troende fellesskapet i kraft av hva det er allerede her og nå, ikke hva det blir som voksen. Deres tro er vesentlig for resten av fellesskapet. Teologisk sett har dette alltid vært kirkens lære, men det har ofte blitt forstått annerledes og blitt praktisert på en måte som ofte har ekskludert barna. Man har behandlet barnet som et uferdig

menneske som ennå ikke er troende, men som skal motta troen gjennom dåpsundervisningen. Slik uttrykker høringsutkastet til den nye Plan for trosopplæring i Den Norske kirke:

”Gjennom dåpen gjør Gud oss til sine barn. Bare Gud kan skape og opprettholde menneskers tro”[...]”Troen gis som gave i dåpen og er fullverdig helt fra starten, uavhengig av den døptes evne til å forstå eller gi uttrykk for den”(Kirkerådet 2009:5,7).

Selv om dåpsliturgien anerkjenner barnet og ser det som et subjekt som innlemmes i fellesskapet kan det være vanskelig for menigheten å holde fast ved denne tanken. En undersøkelse utført av kateket, prosjektleder og medlem av styringsgruppen for trosopplæring Marianne Bergsjø Gammelsæter viser at trosformidlere i ulike trosmiljøer har en gjennomtenkt og reflektert dåpsteologi og flere gir uttrykk for at barnet mottar troen i dåpen. Samtidig ble det for flere av trosformidlerne ”vanskelig når de skulle sette ord på det som det troende barnet mottar i dåpen, kvalitativt sett er likeverdig med voksentroen” (Gammelsæter 2008:39):

”Spissformulert kan det se ut til at begrunnelsen for å døpe spedbarn er fundert i en helhetlig barneteologi, dvs. den hviler på en forståelse av barnet som fullverdig, troende subjekt. Samtidig ser vi at respondentene temmelig ensidig legger til grunn et kognitivt aspekt når de ellers omtaler barnets tro” (Gammelsæter 2008:39).

4.2.1 Barneteologi – barnet som et fullverdig troende menneske.

Barneteologien følger opp dåpens teologi om barnets fullverdige tro, ved å hevde at trosopplæringen ikke skal gjøre barna mer og mer troende. ”Det er naturlig at troen har ulike skikkelser knyttet til ulike aldersfaser, til modenhets- og ferdighetsnivå, men det betyr ikke at en voksens tro er kvalitativt bedre en et barns tro” (Johnsen 2007a:13). Men tradisjonelt i religionspedagogikken har evangeliets budskap blitt brakt til barna via de voksnes gudsforhold og kirken har en lang opplæringstradisjon der man har oppfattet barnet som et passivt objekt som må hjelpes og formes (Johnsen 2007b:19) ”Barneteologi handler om å gjøre barn og unge til subjekt i det teologiske arbeidet” (Stålsett 2007: 31). Barnet er ikke et passivt objekt, en passiv mottaker av trosopplæring, men inngår i en aktiv relasjon med de voksne og sammen kan de fortolke den kristne tro. Det igjen betyr at det ikke bare er barnet som er et subjekt, men også de voksne. For det er ikke slik at de voksne ikke skal bidra med sine ressurser i møtet med barna, for barneteologien er det viktig at begge parter kan bidra til å fortolke den kristne tro (Johnsen

2007b:19). De voksne skal ikke slutte å være voksne, for barnet trenger voksne som forteller bibelfortellinger og som vil samtale med dem om religiøse spørsmål. Det barneteologien ønsker å fremheve er at det ikke bare er de voksne som stiller interessante religiøse spørsmål og gir kreative teologiske svar, men at det er lærerikt også for voksne å samtale med barna om nettopp dette temaet (Johnsen 2007a:9). Sagt på en annen måte er barneteologi en teologi sammen med barn, ikke en teologi for barn; en forenklet versjon av de voksnes teologi.

Barneteologien mener at man innen religionspedagogikken bør være opptatt av hva barn erfarer og tror. Dette fokuset kan ikke ene og alene forklares ut fra tanken om at en ønsker å legge frem det kirkelige og bibelske materialet på en forståelig måte, men også fordi en er klar over at barn, som voksne har sin livserfaring som det bringer med seg inn i alle samtaler om tro, Gud og Jesus. Det er avgjørende at barnet får anledning til å ta med seg sine gleder og sorger inn i det kirkelige fellesskapet (Johnsen 2007b:19). De voksne må være nysgjerrige på hva barna faktisk tenker om sin egen hverdag, hvordan de opplever den. Man bør søke barnets perspektiv, la barnet få være den som ser. ”Det er lett å si at barn skal bli sett, hørt og forstått, men det er en stor utfordring for voksne å gjøre det” (Johnsen 2007b:22).

Det er hele tiden en fare for at de voksnes religionspedagogikk ikke relaterer barnet og Kristus til hverandre og at den istedenfor formidler kunnskap om Gud til barn (Kaul 2007:87). Den måten voksne tolker troen på kan ikke gjelde for både voksne og barn og det er heller ikke tilstrekkelig kun å tilrettelegge stoffet på en pedagogisk måte. Barn kjenner Gud på en annen måte enn voksne og alt for ofte bagatelliseres og latterliggjøres barnas religiøse uttrykk (Kaul 2007:86).

Religionspedagogikken utfordres derfor av samfunnets relativt nye syn på barnet som et handlende subjekt med en helt klar verdi akkurat her og nå, men hindres langt på vei av det kristne trosinnholdet som det forventes at de voksne skal formidle til barna. Dette skjer fordi man innen religionspedagogikken ikke har forutsett og fortsatt i liten grad forutser noen person-til-person-relasjon mellom Gud og barnet” (Kaul 2007:87).

4.2.2 Kritikk av barneteologien.

Sturla J. Stålsett kritiserer forståelsen av tro som et kognitivt innhold som voksne kan overføre til barn, men mener at troen også har et innhold som kan og bør tilegnes (Johnsen 2008:15). Dette er et syn som muligens ikke har kommet godt nok frem i det som er skrevet om barneteologi i de siste årene. Johnsen mener barneteologiens syn på kirkens barnefiendtlige teologi kan bidra til at de voksne i trosopplæringen blir skeptiske til hvorvidt kristen tro og tradisjon i det hele tatt kan brukes i samværet med barna. Hun mener Kauls artikler forteller leserne at det med stor sannsynlighet vil kunne bli ”plantet noe som ikke skulle vært plantet” (Johnsen 2008:17). Dette bekymrer Johnsen da hun mener at barneteologien er med på å legge premissene for hvordan trosopplæringen utøves (Johnsen 2008:18). Ved et for ensidig fokus på barnet som et kompetent subjekt, kan barneteologien ”bidra til at trosformidlerne blir for tilbakeholdne med å gi barna opplæring i troen” (Johnsen 2008:26) og mener at trosformidlers tro på individets muligheter til å skape seg selv og sin egen identitet er overdrevet (Johnsen 2008:23) og at ”den gode intensjonen om å ta barn mer på alvor kan føre til at barn får for mye ansvar for å utvikle sin egen tro og sitt eget religiøse språk” (Johnsen 2008:30).

4.3 Kirkens religionspedagogikk.

Misjonsbefalingen i Matt. 28, 19-20 er en viktig teologisk begrunnelse for dåpsundervisningen: ”I denne teksten kommer det frem at dåp og undervisning er knyttet sammen: ”... i det dere døper dem...” og ”... og lærer dem å holde...” (Dahl og Stifoss-Hanssen 2003:19).

Dåpsundervisningen står i en indre forbindelse med dåpen, noe som igjen fører til at måten en oppfatter dåp på vil vise seg i hvilke formål en tenker at dåpsundervisningen skal ha. I Den norske kirkes dåpsopplæringen står det at barnet skal bli hos Kristus når det vokser opp, slik det ved dåpen ble forenet med ham. Det er her viktig å påpeke at det ikke bare er snakk om kunnskap, men også kjennskap til den treenige Gud, at det å lære den treenige Gud å kjenne er mer enn kunnskap (Kirkerådet 1992:21). Gud er reelt til stede i dåpssakramentet og gir dåpsbarnet et løfte som ikke er avhengig av eller kun virker dersom barnet i fremtiden tilegner seg kunnskap og kjennskap. Dåpsopplæringen kan dermed ikke sees på som et opplysningsarbeid, men som en hjelp til å leve i pakt med det som har blitt en del i dåpen. Et barns manglende kunnskaper er dermed ikke noe argument for en manglende tro (Dokka 2002:2).

Espen Dahl og Hans Stifoss-Hanssen mener at det er mer dekkende å snakke om undervisningen i kirkens regi som religionspedagogikk fremfor kateketikk, for ved å anvende begrepet religionspedagogikk mener de at man åpner opp for å se ”kirken som premissleverandør i et større samfunnsmessig hele”, og for å ha et vidt syn på opplæring og identitetsdannelse der både emosjonell erfaring og praksis hører med (Dahl og Stifoss-Hanssen 2003:18).

Dette betyr at alt vedkommer den kristne tro, noe som igjen betyr at dåpsopplæringen har et ansvarsområde som rekker ut over det spesifikt kristne og at når det for eksempel kommer til samvær med barn og unge i kirken så har alle sider ved deres liv og tilværelse en verdi. Det er derfor viktig at barna og de unges allmennmenneskelige sider får muligheten til å utvikle seg i møte med kirken:

”Dette betyr at dåpsopplæring, sett ut fra en vid, skapelsesteologisk tilrettelegging, oppfyller sin funksjon selv der den ikke knytter eksplisitt an til Evangeliets innhold. Erfaringer av fellesskap, anerkjennelse, det å bli lyttet til, størst mulig utfoldelse av skaperverket – det bør være en viktig målsetting for dåpsundervisningen fordi den ikke skjer for kirkens, men for menneskets skyld” (Dahl og Stifoss-Hanssen 2003:25).

Dahl og Stifoss-Hanssen mener at måten kirken har støttet barna på slik at deres tro har kunnet utvikle seg og integreres i ”resten av deres liv”, i mindre grad har blitt tatt hensyn til i Den norske kirkes Plan for dåpsopplæring (PFD) fra 1992, og de mener at det i PFD ikke finnes et ønske om å hjelpe barnet til ”allmenn livskompetanse ut over den rent kristelige oppdragelse i snever forstand (Dahl og Stifoss-Hanssen 2003:34). Johnsen mener at PFDs overordnede fokus er hva barn skal lære av voksne: dåpsopplæringen skal ”hjelpe den dømte” er en av de mest brukte formuleringene. Dette mener hun også kan sees i utredningen: ”... til et åpent liv i tro og tillit” Dåpsopplæring i Den norske kirke (NOU 2000:26) med et tilsvarende fokus på å hjelpe barn og unge. Samtidig ser hun i denne utredningen nye tendenser da det gjentatte ganger i utredningen blir skrevet at det er viktig ”å ta barn og unge på alvor” i dåpsopplæringen (Johnsen 2007a:10). Høringsutkastet til ”Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke” viser allerede i sin tittel grunnlaget for kirkens trosopplæring; ”Vi deler”: ”Vi deler troen og undringen. Vi deler kristne tradisjoner og verdier. Vi deler opplevelser og fellesskap. Vi deler håp og kjærlighet”. Med *deler* uttrykker planen en tanke og et ønske om at menigheten skal være et lærende fellesskap der *alle* har noe å lære (Kirkerådet 2009:5 og 6). Det er viktig å være klar over at i enkelte miljøer i Norge har tanken om at man må la seg omvende fått konsekvenser for synet på dåpsopplæringen. Fokuset har da

ensidig blitt rettet mot den døptes omvendelse og man har i liten grad viet interesse for menneskets allmenne livsorientering og livsutfoldelse (Dahl og Stifoss-Hanssen 2003:26).

4.3.1 Trosopplæring – opplæring eller undervisning?

Professor i religionspedagogikk Geir Afdal forteller at det ikke er det samme om en kaller det trosundervisning eller trosopplæring. Undervisning dreier seg i hovedsak om læreren og den mengde stoff som skal formidles ”i løpet av denne perioden/kurset/samling må jeg få gått igjennom dette og dette”. Begrepet læring fokuserer mer på eleven og elevens læringsutbytte. Læring er en type samarbeid, mer enn formidling. Afdal mener at i trosopplæringsprosessen må trosformidleren bli en medlærende, at barn og voksne i sammen må tørre å søke etter noe som kanskje kan bli helt nye svar. De voksne må tørre å legge fra seg fasitsvarene og heller gå ut på glattisen sammen med barna: ”Barna vil forstå og tolke ulikt. Det er ikke noe å frykte – heller fremme” (Rasten 2008:16-17).

”Ta et tungt teologisk tema som forsoning. Da må en jobbe med de erfaringene barna har, om forskjellige former for brudd, oppgjør – og forsoning. Gi dem mulighet til å komme til orde med det de har opplevd i praksis. Deretter bringe inn bibelske omskrivninger, gjerne skjønnlitterære tekster. De er med å åpne rom som elevene og for eksempel presten sammen kan gå inn i” (Rasten 2008:16-17).

Det er vesentlig at de voksne ikke trer inn i/skjuler seg bak en ensidig veilederrolle eller kun opptrer som forkynner. Dahl og Stifoss-Hanssen er også opptatt av at barn og unges engasjement spiller en avgjørende rolle for resultatet av opplæringen:

”Undervisning forstått som dialog vil derfor kunne ivareta individet som subjekt i egen læring, hvor det aktivt og kritisk tar del i både formidlingen og artikuleringen av eget ståsted. Dette kan innebære at undervisningen fra kirkens side må tåle å romme synspunkter og svar som ikke er i samsvar med kirkens dogmatiske svar” (Dahl og Stifoss-Hanssen 2003:46).

Klarer de voksne å forholde seg anerkjennende og respektere barns konstruksjoner av tro når disse avviker fra deres egne? Dette er en situasjon som naturlig vil oppstå dersom de voksne går inn i en dialog med barna ved å la dem komme til orde slik at de bl.a. kan få lov til å sette ord på sin egen tro. ”Voksne kan med andre ord i samtalen med barn støde på nye spørsmål, ligesom de i fællesskab med barn kan finde nye svar” (Schweitzer 2006 i Johnsen 2007a:10).

4.4 Den norske kirkes diakoniforståelse.

Slik definerer Den norske kirke begrepet diakoni:

”Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet” (Kirkerådet 2008b:4).

I denne definisjonen finner man et stort hjerte for alle. Alle skal kunne nyte godt av menighetens nestekjærlighet. Kirkens dører skal stå åpne og alle skal kunne føle at det også er plass til dem.

Kirken har også et ansvar for å vende blikket utover og være seg sitt samfunnsansvar bevisst. De kan ikke kun bry seg om de himmelske utfordringer, men også de verdslige. Kirken har ansvar for hele mennesket og der få eller ingen bryr seg har diakonien et spesielt ansvar.

Diakonien er ment å skulle prege menighetsfellesskapet og den enkeltes liv. Den troendes liv er en tjeneste for Gud både i kirkerommet og i hverdagslivet og det er ikke slik at man kan velge bort diakonien, for kirke og diakoni er uløselig knyttet sammen (Kjær Nielsen 2003:170).

”Diakoni er både å være og å gjøre. Diakoni er en del av det å være et troende menneske” (Kirkerådet 2008b:5). Kristus kaller hver enkelt til tjeneste for ham, til å videreføre hans arbeide. Tjeneste er troens vesen og måten den uttrykkes på. Diakoni vil si å inneha en tjenende holdning.

4.4.1 En trinitarisk diakoniforståelse.

Den bibelske begrunnelse for diakonien kan systematiseres som den skapelsesteologiske, kristologiske og ekklesiologiske da diakonien er trinitarisk forankret:

”Gud har åpenbart seg for verden i sin skapende handling og tilstedeværelse i skaperverket, i den inkarnerte og oppstandne Jesus Kristus og i sin livgivende og frigjørende Ånd. Den treenige Gud er til stede i verden og i menigheten, og kirken gjenspeiler Guds tilstedeværelse i sin struktur og gjennom sin tjeneste i verden. Diakonien plasseres midt i en slik trinitarisk gudstro” (Kirkemøtet 2004:14).

Ser man på diakonien i lys av skapelsesforståelsen har alle mennesker en avgjørende verdi fordi det er skapt av Gud. Det får konsekvenser for menighetens menneskesyn og hvordan de behandler sine medmennesker: ”Han som skapte meg i mors liv, har ikke han også skapt den andre? Er det ikke den samme Gud som har formet oss begge i mors liv?” (Job 31,15) (Kjær Nielsen 2003:25-26). I møtet med den andre møter man derfor også Gud fordi Han har skapt den

andre. Å se sitt medmenneske som skapt av Gud impliserer erkjennelsen av ansvar for nettopp dette mennesket og alle ens medmennesker.

Den kristologiske begrunnelsen for diakoni finner man i Jesu død og oppstandelse, det at han gir seg selv som løsesum for mange (Kjær Nielsen 2003:100) og også i hans holdning og kjærlighet for den andre. Kristus valgte å leve for andre og valgte dermed et liv i tjeneste (Kjær Nielsen 1994:79). Han hadde fellesskap med mennesker andre i hans samtid ikke ønsket å bli sett sammen med og viste sin samtid og vår nåtid at tjenestens konkrete innhold og dens uttrykk bestemmes av medmenneskets konkrete behov (Kjær Nielsen 2003:95). Det hører til kirkens vesen å tjene.

Den ekklesiologiske (ekkesiologi betyr kirkeforståelse) begrunnelse kan billedliggjøres med kirken som Kristi legeme. Det er ikke menigheten som danner et fellesskap, men ved å komme til tro opptas man i et fellesskap som allerede er de og som Kristus har gitt ett innhold. Når kirken forstås på denne måten så hører nødvendigvis tjenesten, diakonien med (Kjær Nielsen 2003:154, 187). ”At høre kirken til er at have medansvar – også for udøvelse af diakoni” (Kjær Nielsen 2003:187).

Menneskene er dermed skapt til å tjene hverandre, til å ha omsorg for hverandre og tjenesten har karakter av respekt for den andres verdighet, for hverandres verdighet; den som i dag yter hjelp kan i morgen være den som trenger den andres hjelp. Gjenkjennelsen er viktig; det kunne ha vært meg (Kirkerådet 2008b:4,10). Man kan ikke tjene ens medmennesker ved å se på dem som objekter. Det er spesielt enkelt å glemme dette når den som mottar omsorg enten er barn eller gamle med nedsatt hukommelse (Telerud 1999:80). Det å se på sin neste som et subjekt er noe kirkens nye diakoniplan vektlegger spesielt. Den andre kan aldri være et objekt.

Kirkens diakonale arbeid finner vi overalt der kirkens medarbeidere har sitt virke. Det arbeidet som gjøres i menigheten faller inn under det som i diakoniplanen benevnes som den allmenne diakoni. Denne diakonien kommer til uttrykk i mange situasjoner i hverdags- og menighetslivet: ”Den enkelte og fellesskapet utfordres når medmennesker møter små og store kriser” (Kirkerådet 2008b:7).

4.4.2 Diakoni til barn.

Hvem omfattes så av kirkens diakoni? Hvem er så menighetens neste? Forskjellig forståelse og vektlegging av bibelens tekster vil kunne gi ulike svar. Sett fra et skapelsesteologisk perspektiv favner diakonien alt det skapte, noe som igjen fordrer at kirkens diakonale arbeid favner alle mennesker, alle barn. Den enkelte menighet må stille seg følgende spørsmål: Hvor er de diakonale utfordringene i vårt nærmiljø? Alle mennesker har behov for å bli møtt med nestekjærlighet både i glede og sorg og mennesker som har det ekstra vanskelig vil ha enda større behov for det (Kirkerådet 2008b:10).

Tradisjonelt har nok mange tenkt at menighetens diakonale arbeid er forbeholdt de eldre i menigheten og sognet. Fordi diakoni er en del av kirkens identitet vil alle aktiviteter i regi av menigheten være diakonale i sitt vesen. Det diakonale sinnelaget er det samme overfor alle mennesker som kommer til kirken, men gis ulike uttrykk etter hvem det er man møter. De grunnleggende behovene er de samme enten man er barn, ung, voksen eller eldre.

Alle menigheter i by eller bygd, drabantby eller bykjerne har barn som tilhører deres sogn. Barn og unge er i utgangspunktet i en utsatt posisjon og som gruppe er det de som aller minst er i stand til å si ifra når urett og vonde ting rammer dem. De er derfor en spesielt sårbar og utsatt gruppe som er helt avhengig av de voksne. Barna har på samme måte som voksne behov for å bli møtt med nestekjærlighet både de dagene de er glade og de dagene de er lei seg. I diakoniplanen forsøker man å styrke menighetenes barnediakonale engasjement ved at de blir bedt om å *møte* problemene, handle aktivt:

”Familien er en sårbar størrelse. Barn og unge blir ekstra utsatt når omsorgspersoner har problem. De mange samlivsbruddene er også et tegn på at mange strever. Det er et spesielt ansvar både å drive støttende og forebyggende familiearbeid og å møte de problemer mange opplever etter et samlivsbrudd” (Kirkerådet 2008b:11).

Diakoniplanen blir enda mer konkret når det kommer til bl.a. vold og overgrep:

”Både som enkeltpersoner og som fellesskap har vi ansvar for å melde fra ved mistanke om vold og overgrep: Mange barn, kvinner og eldre er utsatt for vold. Mye vold skjer skjult innenfor familien og under påvirkning av rus. Mobbing skjer blant barn og unge (også via mobiltelefon og internett) og blant voksne. Seksuelle overgrep skjer i kirkelige miljø så vel som eller i samfunnet” (Kirkerådet 2008b:17).

Nå er det slik at langt i fra alle barn og unge utsettes for vold, seksuelle overgrep eller blir mobbet, men de fleste barn sliter og har tungt å bære noen ganger i barne- og ungdomsårene.

4.4.3 Forebyggende diakoni til barn.

”Forebyggende ungdomsarbeid handler om å gjøre oppvekstsituasjonen til barn og unge så god, variert og trygg som mulig” (Helland og Øia 2000:10). Forebygging vil dermed si å aktivt gå inn for å gjøre barn og unges oppvekstmiljø så gode som mulig. I stedet for å forsøke å reparere skader som allerede har oppstått er målet med forebyggende arbeid å hindre at problemer får utvikle seg (Helland og Øia 2000:13). Forebygging i menighetens regi vil i de fleste tilfeller falle inn under primær forebygging, enkelte ganger inn under sekundær forebygging (Fauske 2003:39).

”Primær forebygging settes inn tidlig, for å hindre at problemer overhodet oppstår. Tiltakene er gjerne generelle i formen og i prinsippet rettet mot hele ungdomsgruppen eller befolkningen” [...]
]” Sekundær forebygging handler om å forhindre at problemer varer ved. Formålet er å forhindre at problemet forsterkes eller videreutvikles” (Fauske 2003:39).

Ved å bidra til at kirkens arbeid med barn er av forebyggende karakter vil det kunne lindre og i beste fall begrense barnets psykiske smerte. Høringsutkastet gir konkrete forslag til hvordan de voksne kan hjelpe og støtte barna: deltakelse i samtaler om livsspørsmål og livets utfordringer, ritualer og symbolhandlinger og sjelesorg (Kirkerådet 2009:25).

4.4.4 Diakoniens plass i trosopplæringen.

Diakoniplanen vektlegger at diakoni ikke bare er tiltak og aktiviteter, den utgjør også en dimensjon som bl.a. kommer til uttrykk gjennom trosopplæring og barne- og ungdomsarbeid (Kirkerådet 2008b:7). Livstolkning og livsmestring er to sentrale begrep i trosopplæringen. I høringsutkastet ”Vi deler” kan man i målet for trosopplæringen lese at opplæringen skal bidra til livstolkning og livsmestring for *alle* døpte, uansett funksjonsnivå (Kirkerådet 2009:3).

I St.meld. nr.7(2002-2003) står det at trosopplæringen skal utvikle barnas

”evne til å tolke, mestre og leve sitt liv. Dåpsopplæringa skal gi dei unge livsmestring, utvikle deira evne til å møte gode og vonde dagar og til å tru på framtida og egne ressursar. Opplæringa skal byggje ein trygg identitet hos den døypte, stimulere til refleksjon over egne haldningar og utvikle toleranse og respekt i møte med dei som har ei anna tru eller eit anna livssyn” (Kultur- og Kyrkjedepartementet (2003):17).

Dette viser at kirken er inneforstått med at alle barn opplever at livet kan være vanskelig både å mestre og å tolke. Videre i samme dokument utdypes dette mer i kapittelet om diakoni. Her beskrives viktigheten av en diakonal trosopplæring som har ”livshjelp og handlende kjærlighet som en integrert del av læringsbegrepet. En diakonal trosopplæring vil se, tolke og handle i forhold til barn, unge og familiers livserfaring” (Kirkerådet 2009:25). Dette utdypes med enkelte barns erfaringer med krenkelser og overgrep og menighetene oppfordres til å ha en beredskap for å følge opp og støtte disse barna. Trosformidlerne bes også om å være oppmerksomme på grenseoverskridende atferd og være bevisste på maktforhold mellom de ulike deltakerne (Kirkerådet 2009:25).

Paul Erik Wirgenes mener det nytestamentlige læringsbegrepet har klare diakonale elementer: ”Hans (Jesu) forkynnelse hører sammen med hans omsorg og hans unike evne til å formidle verdighet og oppreisning” (Wirgenes P. E. 2004:4). Dette integrerte læringsbegrepet står sentralt i trosopplæringsreformens mål om å utvikle barn og unges evne til å tolke, mestre og leve sine liv. Skal menighetene nå dette målet forutsetter det en nærhet til den diakonale tjenesten og de diakonale fagmiljøene og for å kunne lykkes med denne reformen må diakonien og diakonen være en nødvendig del av kirkens tverrfaglige arbeid. Wirgenes viser til at etter første søknadsrunde kunne man se at mange av menighetene ennå ikke fullt ut forstod det integrerte læringsbegrepet og de diakonale konsekvenser trosopplæringsreformen har (Wirgenes P. E. 2004:4).

Diakoniens nestekjærlighet rommer gjensidighet, likeverd og respekt for den andres integritet (Kirkerådet 2008b:6) og dette er forhold som både av forskere og informantene i menighetene oppfattes som vesentlig i møtet med barna i trosopplæringen. Nestekjærligheten kan gi barna en opplevelse av å bli sett og dermed være verdt noe. Diakoniens inkluderende fellesskap gir rom

for alle barn der ingen blir ekskludert og den enkelte både ser og blir sett. I følge diakoniplanen gies det i dette fellesskapet gjensidig trøst og hjelp som frigjør nye krefter og nytt håp (Kirkerådet 2008b: 6). Å oppleve at man blir sett og at ens følelser blir tatt på alvor ved å få trøst og hjelp til å bearbeide dem, vil kunne være med på å hjelpe barna til å møte livets gode og vonde dager og ikke minst til å få tro på at de har ressurser til å mestre hverdagen og livet generelt. Det gir nye krefter og nytt håp til barnet. Barna er en av de svakeste gruppene i samfunnet fordi de ikke kan si i fra når urett skjer. De er avhengige av at nære voksne behandler dem på en god måte og skjer ikke dette er de avhengige av at noen andre ser dem og handler på barnas vegne. Diakoniplanen mener at kampen for rettferdighet innebærer å stille seg ved siden av medmennesket, ikke som en passiv tilskuer, men med et aktivt engasjement for barna (Kirkerådet 2008b:6). En rekke kirkelige organisasjoner og institusjoner gjør et målrettet og godt arbeid for nettopp de barna som opplever urettferdighet på forskjellige måter, men det fratar ikke menighetene deres ansvar. Diakoni er dermed en dimensjon ved all trosopplæring. Dette synet vil i teorien garantere for at alle barn og unge vil oppleve å bli møtt med nestekjærighet og omsorg i glede og sorg. Sammen med de voksne vil barna få hjelp i sin livstolkning og livsmestring. Trosopplæringens målsetning finner sin gjenklang i diakonien og kirkens diakoniforståelse vil kunne hjelpe menighetene i deres måloppnåelse.

5.0 Presentasjon av menighetene med funn.

Jeg har intervjuet prosjektlederne eller dets stedfortredere i fem menigheter i DNK. To av menighetene ligger sentralt i en stor by, en ligger i en drabantby og de to siste menigheten ligger i utkanten av en stor by. Felles for disse menighetene er at de har søkt og mottatt midler fra trosopplæringssekretariatet. Fire av menighetene har blant sine trosopplæringstiltak et prosjekt for barn i den aldersgruppen jeg har begrenset meg til. Den femte menigheten har et prosjekt for ungdom i alderen 13-16 år som tilbyr leksehjelp. Selv om dette tiltaket er for eldre barn enn min målgruppe så er denne menighetens tiltak noe som like gjerne kunne ha vært tilbudt yngre barn. Informantens erfaringer og tanker kan med letthet overføres til yngre barnegrupper, noe også informanten selv var enig i.

I denne presentasjonen velger jeg å legge frem det jeg anser for å være de sentrale funnene i intervjuene. Presentasjonen av materialet vil bli gjort under noen felles overskrifter, men det vil være litt forskjellig hvor mye stoff jeg har fra hver av menighetene. Jeg velger å presentere de ulike menighetene som menighet 1, 2, 3, 4 og 5 gjennom resten av oppgaven. I dette kapittelet er presentasjonen forholdsvis kort fordi det også vil bli lagt frem en del resultater i drøftingsdelen.

5.1 Presentasjon av mitt fokus i intervjuet.

Med problemstillingen i bakhodet ønsket jeg i intervjuene å finne ut hva de ønsker å oppnå i møtet med barna i alderen 6-12 år og hvordan den enkelte menighet i praksis forsøker å oppnå sine mål. Jeg ønsket å få kunnskap om hva menighetene mener er deres primære oppgave i møte med barna og hvordan de møter dem. Jeg søkte også å få en forståelse av menighetenes tanker rundt hvilke barn som skal inviteres til kirkens trosopplæring og hvordan de plasserte prosjektet i forhold til menighetens generelle diakonale arbeid

Ut over denne korte presentasjonen finnes spørsmålsguiden i vedlegget.

5.2 Menighet 1.

Ligger i en kommune i utkanten av en stor by. I denne menigheten snakker jeg med en prosjektleder som er utdannet pedagog og diakon. I prosjektbeskrivelsen kan jeg lese at menigheten har et ønske om å være der for barna og er tydelige på at de ikke ønsker å være der kun med tanke på å hjelpe dem med deres trosliv, men med livet generelt. Menighetens ansatte og frivillige ønsker å tilby et sted som av barna oppleves som trygt å komme til, et sted de føler tilhørighet til og de voksne ønsker å være ærlige med hensyn til hvordan barnas hverdag virkelig er og vise dem at kirken er interessert i livene deres og at den har noe viktig å gi dem (Fra menighetens egen prosjektbeskrivelse).

5.2.1 Målgruppe og aktivitet.

Deres prosjekt går ut på å gi barn i alderen 10-12 år (5.-7.klassinger), både døpte og udøpte, et trygt sted å komme til etter skoletid (frem til kl. 17) én dag i uken, da barn i denne aldersgruppen ikke lenger har et SFO - tilbud. Det skal være et kontinuerlig lavterskeltilbud.

5.2.2. Hvordan oppnår de sine mål?

Ettermiddagene med barna er bygd opp rundt faste rutiner som starter med at alle fremmøtte ønskes velkommen. Eventuelle nye barn hilses spesielt på og de voksne presenterer seg for dem. Menigheten opplever at det er viktig for barna med forutsigbarhet, fordi det er med på å skape ro. Det orienteres derfor alltid om ettermiddagens aktiviteter og de voksne som har ansvaret for den enkelte aktivitet blir nevnt med navn slik at barna vet hvem de skal henvende seg til. Måltidet har en sentral plass og barna inviteres til et pent dekket bord med mat man vet de aller fleste liker godt, og barn og voksne spiser sammen. Etter at barna har spist kan de som vil gjøre leksene sine og gjerne be om hjelp. En voksen er hele tiden til stede. Videre utover ettermiddagen kan barna kjøre bilbane og drive med ulike formingsaktiviteter som ikke krever for mye av det enkelte barn. Informanten forteller at under måltidet oppstår det mange gode samtaler der barna deler tanker og følelser. Det samme skjer rundt det bordet der ulike formingsaktiviteter finner sted.

Ettermiddagene med barna rommer også en andaktsstund der det spilles frisk kristen musikk med mulighet for dans og også rolig musikk som gir barna ro. Det fortelles historier og det dramatiseres. Quiz-runden etterpå viser hvem som har fulgt best med. På samme måte som barna

ønskes ordentlig velkommen tar alle voksne som har vært sammen med barna ordentlig farvel med hvert enkelt barn (Fra menighetens prosjektbeskrivelse).

5.2.3 Hvordan ser de på barnet?

I praksis ønsker de å skape et sted der barna kan være, der de kan føle seg trygge, føle en tilhørighet. De ønsker at barna skal føle seg viktige og forstå at menigheten og de voksne vil ha fellesskap med dem. På spørsmål fra meg om hva barna trenger fra kirken svarer informanten følgende:

1. Alle barna trenger å bli sett. (Hun påpeker her at den voksnes holdninger og vurderinger vil påvirke hvordan de voksne ser barna).
2. Alle barn har behov for å bli bekreftet.
3. Alle barn har behov for å bli tatt på alvor.
4. Alle barn har behov for at de voksne ikke generaliserer og forenkler barns virkelighet.

Informanten er særlig opptatt av de mer krevende barna, de som i større grad tester de voksnes grenser: ”For de barna som alltid får skjenn, preller det bare av. Ta dem ut på gangen, snakk vennlig, men bestemt med vedkommende”. Hun mener det er viktig for barn med grenser som settes på den gode måten og forteller at barna nok kan oppleve grensesettingen som ubehagelig, men de kommer tilbake. Hun forteller at barna opplever trygghet når de voksne i gruppen har felles holdninger.

5.2.4 Det diakonale aspektet.

Informanten synes at ”diakonien har kommet bra på banen i trosopplæringsreformen”. Hun mener at det er ”relasjonene som gjelder” og derfor ”må kirken være virkelighetsnær. Kirken bør arbeide med hele virkeligheten” (Informanten i menighet 1).

5.3 Menighet 2.

Ligger i en av Norges store drabantbyer, der antallet dømte er under halvparten av antall innbyggere. Informanten jeg snakker med er menighetens prosjektleder og kateketutdannet. I menighetens prosjektbeskrivelse kan jeg lese at menigheten søker å være et fellesskap preget av toleranse, omsorg og varme og de ønsker derfor å gi barna gode opplevelser av flerkulturelt fellesskap for på den måten være med på å bidra til å videreutvikle et positivt nærmiljø.

5.3.1 Målgruppe og aktivitet.

Det er de dømte barna og barn av dømte foreldre som blir invitert til trosopplæringsprosjektene, men andre kan også delta og er velkomne.

Denne menigheten har satt i gang et nytt tiltak for barn i alderen 7- 9 år og ønsket å kvalitetssikre og videreutvikle et eksisterende tiltak for barn i alderen 10-11 år (5.klassingene). For de yngste barna på 7-9 år blir det 3 år på rad arrangert én flerkulturell generasjonshelg i året, med nye tema hvert år. Til disse samlingene inviteres barn, foreldre, besteforeldre og faddere. På lørdag er det en samling med spennende og morsomme utendørsaktiviteter og på søndag feires gudstjenesten. 5.klassingene (juniorkonfirmantene) inviteres til 12 hverdagssamlinger etter skoletid i løpet av ett semester og en familiegudstjeneste. Temaet for disse samlingene er å bli kjent med selve Bibelen og dens fortellinger og gudstjenesten formidlet på varierte måter (Fra menighetens prosjektbeskrivelse).

5.3.2 Hvordan oppnår de sine mål?

Informanten forteller at menigheten ønsker å være et fellesskap av toleranse, varme og omsorg. På spørsmål fra meg om hvordan de klarer dette forteller informanten at dette er hele menighetens visjon. Med varme og omsorg overfor barn mener hun at man skal:

- Lære barnas navn og bruke dem.
- Se barna når de kommer og når de går; se de inn i øynene og si ”takk for i dag”.
- Ha tid ved matbordet slik at en får snakket sammen som gruppe.
- Gi et lite trykk på skulderen og spørre ”hvordan har du hatt det i dag?”. Ha tid til det.
- Vise at man er interessert i dem som dem de er. De får lov til å komme som dem de er.
- Bygge opp tillit.

5.3.3 Hvordan ser de på barnet?

Informanten forteller at barna gjerne vil fortelle fra sin skoledag og hun mener det er viktig å være interessert i barnas hverdag fordi man gjennom disse samtalene legger til rette for at barna kan betro seg til en voksen.

”10-åringer har satt seg på fanget og gjerne vil ligge inntil og bli holdt rundt”. Det er en form for betroelse å tørre å gjøre det: Jeg trenger og vil gjerne ha fysisk kontakt. Flott at den som har behovet gjør det. Ikke mange som gjør det, men det har skjedd” (Informanten i menighet 2).

Informanten mener at de har et ansvar for å gå videre med en bekymringsmelding dersom de ser at noen har det vedvarende vanskelig og mener at dette er en felles oppfatning blant de voksne i menigheten, uten at det har blitt diskutert. I slike tilfeller vil det være naturlig å gjøre begge deler; både samtale med barnet og sende en bekymringsmelding til barnevernet. På spørsmål fra meg om hun tror hun ser alle tilfellene og om det er lett å la være svarer hun følgende:

”Vi har en oppgave å gjøre det, og skal gjøre det og har et ansvar i så måte. Selv aktivt å gjøre noe og eventuelt sende bekymringsmelding”

5.3.4 Det diakonale aspektet.

”Det diakonale er reformen opptatt av” sier informanten. Hun er tydelig på at det diakonale aspektet som er lagt til grunn i trosopplæringsreformen er viktig å ha med fordi ”her møter vi ikke bare barn, men vi skal jo møte foreldre også”. Hun forteller også at samtidig som alle i menigheten skal være opptatt av omsorg og varme, så

”tenker man fort at det er diakonen eller diakonien som skal borge for at dette er med og inkludert i det [...]også inn mot det å se menneskene, oppdage ting. Ja, det hele mennesket er jo viktig for trosopplæringen” (Informanten i menighet 2).

Informanten mener det beste læringsmiljøet skapes gjennom trivsel, toleranse, varme og omsorg. Samtidig er hun tydelig på at disse aktivitetene i regi av trosopplæringsreformen ikke bare skal være varme og omsorg.

5.4 Menighet 3.

Dette er en menighet som ligger sentralt i en norsk storby. I denne menigheten snakket jeg med to informantene som sammen hadde ansvaret for menighetens trosopplæringsarbeid. Den ene var pedagog og den andre var universitetsutdannet. I følge menighetens prosjektbeskrivelse og brosjyre ønsker menigheten å åpne opp for undring og mysterium hos barnet gjennom et kunstnerisk aktivitetsopplegg i kirkerommet. Dagny Kauls barneteologi har inspirert menigheten og informantene til å legge til rette for at barna kan finne sitt eget trosspråk:

”Vi har som utgangspunkt at barn er troende, ikke at vi skal gjøre dem troende. Vår oppgave er mer å la barna utvikle sine trosrom. Vi mener at kirken er et sted mennesker skal hente styrke til livet og bli møtt der de er. Vi vil utruste barna med gode verktøy for å kunne møte livet. Hos oss skal barna få leke, oppleve og være sammen med andre. De skal få lov til å uttrykke følelser og tanker og bli møtt med respekt” (Fra menighetens evalueringsrapport).

5.4.1 Målgruppe og aktivitet.

Denne menigheten inviterer alle barn i alderen 7-9 år (2.-4. klasse), uavhengig av om disse barna er døpt eller ikke. To forhold ligger til grunn for dette: Tilbud finner sted i SFO-tiden og det føles verken riktig eller naturlig å invitere enkelte barn inn i et fellesskap og stenge andre ute fra det samme fellesskapet. For det andre var disse to informantene tydelige på at for dem kan ikke kirkens aktiviteter og fellesskap kun tilbys de dømte barna.

Det er plass til nærmere 20 barn i gruppen og 2 voksne er til stede. Tilbudet går over to semestre. Barna blir hentet på skolen rett etter skoletid til ukentlige samlinger i kirkerommet. Samlingen varer i 2 timers med mulighet for å bli enda 45 minutter til for rolig lek og/eller lekselesing.

5.4.2 Hvordan oppnår de sine mål?

Samværet starter med et felles måltid. Kunst er konseptet for dette prosjektet og alle aktivitetene finner sted i kirkerommet og blir introdusert for barna av informantene selv og/eller frivillige/innleide kunstnerisk kompetente mennesker. Aktivitetene kan være teater, dans, maleverksted, fortelling, musikk og sang (Menighetens prosjektbeskrivelse og brosjyre). Hver gang tenner de lys i sammen og to av barna får lov til å ønske seg noe. Informantene forteller videre at til visse tider er alt i kirkerommet lov å klatre på: Gjennom fysiske og kreative

aktiviteter forsøker de å legge hodet litt vekk og i stedet være tilstede med hele kroppen; hjertet hendene, beina og ørene. En konkret oppgave har vært at alle barna i gruppen fikk lage sin egen favorittløype i kirkerommet. Når hvert av barna hadde funnet sin løype fikk de etter tur gå gjennom løypen sin samtidig som barnets navn ble sunget gjentatte ganger av en voksen. Informantene forteller at de forsøker å lage en god og positiv ramme slik at barna bl.a. skal kunne føle seg hjemme i kirkerommet og oppleve det litt som deres. Informantene forteller at menighetens visjon er at barna skal få anledning til å utvikle et eget religiøst språk ikke basert på ord, men barnas opplevelser i helligrommet. De forteller at kirkens religiøse språk er fulle av voksne ord og begreper for tro og er dermed et språk laget av de voksne for de voksne. De ønsker derfor gjennom dette prosjektet at barna skal få utvikle sitt eget religiøse språk slik at de skal kunne få mulighet til å oppleve Gud; med egne Gudsbilder, uten de voksnes ordflom: Vi trenger ikke å gi det til dem, vi kan vise dem hvordan Gud er” (Informantene i menighet 3).

Informantene har i liten grad vært opptatt av å formidle de tradisjonelle bibelhistoriene og kristne sangene, men mener at barna kjenner settingen og vet at inne i kirkerommet handler det om Gud og Jesus: ”Sammen med barna undrer vi oss over livet og man trenger ikke da å rope Jesus og Gud” (Informantene i menighet 3). Informantene mener at det handler om at de voksne ser barna og at de gjør noen fine ting sammen. Der opptatt av å tilby barna en positiv ramme og en god struktur; skape et godt sted å komme til. Barna skal føle seg sett, de skal få oppleve trygghet, de skal få lov til å si det de ønsker og de skal bli møtt med nysgjerrighet. De voksne ønsker å være åpne for det barnet har å komme med og ta dem på alvor uansett. De sier at de søker å formidle til barna at i dette rommet, sammen med dem, kan barna komme med ”ting”. De mener at de har satt en ærlighetsstandard ved at de som voksne selv tør å si i fra til de av barna som styrer og ståker så mye at det blir et problem:” Vi tør å si i fra til dem og da skaper nok det en trygghet om at de tør å snakke til oss”. En av informantene mener at barn som blir møtt på denne måten stiller sterkere i livet generelt og takler utfordringer bedre: ”Jeg ønsker å være en slik trygg person. Det kan være en spire til at de en gang kan tenke seg at det var noen som brydde seg om dem” (Informant i menighet 3).

Informantene forteller om to mødres tilbakemelding på tiltaket:

Den ene moren fortalte at datteren hadde tilbakelagt et veldig tøft år. Hun var en ressurssterk flott jente som syntes det var vanskelig å begynne på skole. Hun opplevde motgang på skolen, klarte seg ikke så godt og ble misfornøyd. Det var ikke noe futt igjen i henne. Jenta hadde begynt sent i 2.semester og hadde bare fått vært med 5-6 ganger og allikevel fortalte moren at datteren var blitt et nytt menneske, at hun var blitt seg selv igjen og at det var informantenes opplegg som hadde forandret henne.

Informantene beskrev også en "litt trøblete jente" som alltid gjorde så mye ut av seg i gruppen: Moren til den jenta hadde fortalt dem at dagen i menigheten var hennes høydepunkt i løpet av uken.

De har i prosjektperioden bedt to barn om å slutte da de forstyrret og ikke klarte å tilpasse seg opplegget. De mener at med ekstra ressurser (som støttepedagog) hadde det vært fint om disse barna hadde fortsatt, for det hadde egentlig vært noe de hadde trengt, men "vi er ikke en offentlig pedagogisk virksomhet" og de har ikke ressurser til å ta seg av barn med ADHD. Det er interessant å se at i årsrapportene/evalueringene så blir det under punktet spesiell tilrettelegging notert at ingen barn hadde spesielle behov for tilretterlegging.

5.4.3 Hvordan ser de på barnet?

Barnet er til stede i kirken med hele seg. Informantene ønsker å se og behandle barnet som et subjekt og at denne forståelsen av barnet skal kunne sees i alt barn og voksne gjør den tiden de er sammen. "Vi har fått noen meldinger fra barn hvor vi tenker at det barnet tror vi ikke har det så godt". De gir uttrykk for at de ikke ville bli redde dersom noen betrodde seg til dem: "Det kan jeg veldig fint ta videre både til de som kan noe eller mye mer enn meg" (Informant i menighet 3). På spørsmål fra meg om de tenker at de har ansvar for å melde fra til barnevernet med en bekymringsmelding forteller de meg at dersom de hadde blitt alvorlig bekymret ville de ikke ha nølt med å sende en bekymringsmelding og mener også helt klart at det er deres ansvar.

"Og vi ser jo mye – altså vi er jo begge for så vidt vant til å se barn. Har mange tanker og meninger om det, så vi har jo vært gjennom mange av disse familiene her: "Der er det noe tufs, der er det noe kjipt eller der fungerer det godt" (Informantene i menighet 3)

5.4.4 Det diakonale aspektet.

På spørsmål fra meg om hva de legger i begrepet diakoni blir det stille. Nølende forsøker de å forklare det med at det er å legge til rette for at mennesker skal kunne få være hele mennesker og at de kan sees i kjærlighet. Når jeg videre spør om hvilken plass diakonien har i deres prosjekt så forteller de at den har en helt sentral plass fordi de har valgt å basere seg på barneteologien, ”å gjøre barnet til subjekt igjen”. ”Barnet har sin egen tilgang til tro og deres eget språk som vi voksne må legge til rette for at kan få utvikle seg og være tilstede og vi har ikke nødvendigvis mye å lære barnet” (Informanten i menighet 3).

For informantene er det viktig at barnet får oppleve at Gud er like mye i barna som i de voksne. ”Så er jo det i mine øyne en diakonal handling: Altså å la barnet få en synlig plass og gi tilbake kirkerommet til barn, så de kan føle seg hjemme og føle seg trygge det” (Informanten i menighet 3).

5.5 Menighet 4.

Denne menigheten ligger på et mindre tettsted i en kommune ikke langt utenfor en norsk storby. Informantene er menighetens sogneprest og prosjektlederen. Menigheten har i følge prosjektbeskrivelsen en visjon om å gi barn og unge hjelp til livstolkning og livsmestring. De ønsker å være en medvandrer og samtalepartner i barnas hverdag og ønsker også å styrke og utfordre barns tro og gi dem et positivt møte med kirken.

5.5.1 Målgruppe og aktivitet.

Direkte personlig kontakt eller invitasjon i posten til alle døpte barn og barn av døpte voksne i riktig aldersgruppe i sognet, inviteres til dette arrangementet. For min valgte aldersgruppe har de laget et opplegg for 10-11 åringer med en overnatting i kirken og 12-åringene blir invitert til å delta som hjelpeledere. Eldre ungdommer får ledertrening gjennom å være en del av et lederteam med en voksen som teamleder: ”De eldre ungdommene hadde reelle lederoppgaver i aktivitetene og ansvar for hver sin gruppe av barn” (Hentet fra en evalueringsrapport).

Fredag ettermiddag, kveld, natt og neste dags formiddag består av ulike aktiviteter som idrett, kims-lek, lære hvordan å tegne tegneseriefigurer, vaffelsteking, samlingsstund om kvelden med

lystenning osv. 12 åringene har som eget prosjekt å lage en film om miljøvern som ble redigert av en voksen og vist på søndagens gudstjeneste (Hentet fra en evalueringsrapport).

5.5.2 Hvordan oppnår de sine mål?

Ved å spise, leke og sove i kirkens lokaler håper menigheten at barna skal bli godt kjent med kirkebygget. Gjennom bibelfortellinger og deltagelse i gudstjenesten den dagen de våkner opp i kirken, håper de at barna skal bli bedre kjent med bibelhistorien og gudstjenestelivet (Menighetens evalueringsrapport).

5.5.3 Hvordan ser de på barnet?

Informantene forteller at hvert menneske har sin egenverdi og at det er viktig å se barnet og akseptere det som det er. De mener det er kirkens fordel at alle de menneskene som søker til kirken taes imot som de er, uansett bakgrunn.

5.5.4 Det diakonale aspektet.

Når jeg spør informantene om hva de legger i diakoni beskriver de det å bygge fellesskap som gir barna trygghet og en opplevelse av å bli verdsatt og ivaretatt.

5.6 Menighet 5.

Denne menigheten ligger sentralt i en norsk storby og informanten jeg intervjuer er menighetens sogneprest. Informanten forteller at deres menighet ligger i et område av byen med en stor muslimsk majoritet i sitt nærmiljø, noe som gir et multikulturelt og flerreligiøst miljø. Det er stor gjennomstrømning i menigheten fordi mange av medlemmene kun bor relativt kort tid i soknet. Hun forteller videre at under halvparten av befolkningen i soknet er medlemmer av DNK og at det i menighetens klubbtilbud for barn kommer ca. 20 barn hver gang og alle de barna er muslimer. Menigheten har de siste årene hatt svært små konfirmantkull. Hun forteller at på grunn

av alle disse forholdene er det for denne menigheten naturlig å tenke trosopplæring i en mye videre forstand enn bare de døpte.

5.6.1 Målgruppe og aktivitet.

Ungdommer i alderen 13-16 år, både døpte og udøpte. Informanten forteller at de tok kontakt med ungdomsskolen i nærmiljøet og spurte hva de hadde behov for av hjelp: ”Hva trenger dere at vi kan gjøre?” De fikk ”leksehjelp” til svar. Leksehjelpen finner sted på skolen og informanten forteller at denne settingen gir rom for relasjonsbygging gjennom samtaler og religionsdialog. Informanten forteller at med tillatelse fra skolen bruker alle voksne som deltar i tiltaket en genser der menighetens navn står påskrevet. Hun mener at det er viktig at kirken er like mye kirke også utenfor egne lokaler og ”tror da at det er viktig å ha en tydelig signatur”.

5.6.2 Hvordan oppnår de sine mål?

I følge prosjektbeskrivelsen ønsker menigheten å finne ut hva som appellerer til ungdom i deres nærmiljø og hvordan de kan styrke ungdommenes identitet, fremme dialog mellom ulike religioner/kulturer og bygge fellesskap. Menighetens visjon er å være et synlig fellesskap rundt Jesus Kristus i sitt nærmiljø. Gjennom dette fellesskapet ønsker de å gi ungdommene mot til å leve og mot til å tro, trygghet og eierskap, bekreftelse og utfordring. Menigheten arbeider derfor mye med lavterskeltilbud. Informanten er klar på at landets menigheter har forskjellige utfordringer og at den menigheten vedkommende arbeider i ønsker å ha et lavterskeltilbud der trygge relasjoner står i sentrum til *alle* ungdommene som bor i bydelen.

Informanten håper at ved å være et samlingssted for ungdommer med ulikt livssyn/tro skapes det en ramme for ny kunnskap og kanskje nye bekjenskaper. Hun forteller at menigheten mener det er viktig for alle mennesker å kunne sette ord på troen sin og at de ønsker å være med på å hjelpe både kristne og muslimske barn og ungdom ”slik at de kan bli trygg i sin tro”. Det vil kunne styrke barna og de unges identitet og det er i seg selv viktig. Hun mener at det ikke ligger en motsetning i å være tydelig kristen og samtidig vise integritet og respekt for alle mennesker. Hun forteller at religionsdialogen har en stor og viktig plass i deres trosopplæring: ”Det å bli mer kjent med ditt eget handler veldig ofte også om å bli kjent med ditt eget i forhold til noe annet”

(Informanten i menighet 5). Hun sier videre at det er vesentlig for henne å ”være glad i menneskene for menneskenes skyld med den tro de har, og ikke bare som potensielle evangeliseringsobjekter”. På spørsmål fra meg om de tror at de kan være med på å bidra til å skape en positiv endring i livene til de barna/ungdommene som kommer til dem, så svarer informanten at de håper og tror det.

5.6.3 Hvordan ser de på barnet?

Menigheten ønsker å formidle til barna/ungdommene at de har en grunnleggende tro på at de er verdt noe og har noe å bidra med i denne verden: ”Du har en sjanse, du har muligheter her, du er ikke forhåndsdømt. Vi er opptatt av deg og vi tror på at du kan være en god samfunnsborger og at du har spennende ting å bidra med” (Informanten i menighet 5).

5.6.4 Det diakonale aspektet.

Informanten mener at ”det aller viktigste og tydeligste som skjer av evangelisering skjer med handling og ikke med ord”. Hun mener ”diakonien blir mer som en helhetlig holdning og tilnærming til alle de feltene vi jobber på i kirken”.

”Min erfaring så langt er at det som er viktig er at vi setter oss ned og spør om vi er like glad i mennesker som Gud er? Er jeg like opptatt av andre mennesker som Gud er? Er jeg like opptatt av faktisk å være så nysgjerrig på hva de har å komme med, som jeg ønsker at de skal være nysgjerrig på hva jeg har å komme med?” (Informant i menighet 5).

6.0 Drøftingen.

I dette kapittelet vil følgende områder bli drøftet i lys av mine funn og relevant teori:

- Hva er målet for prosjektene som menighetene driver?
- Hvordan oppnår menighetene sine mål?
- Hvilken kompetanse bør de som arbeider med barn ha?
- Hvordan søker menighetene å oppnå at barna opplever livsmestring og livshjelp?
- Menighetenes diakoniforståelse.

6.1 Hva er målet for prosjektene som menighetene driver?

6.1.1 Trosopplærings målsetning

Trosopplærings målsetning er som allerede kjent (se 1.1) en systematisk trosopplæring og å bidra til at barn opplever livsmestring og hjelp til livstolkning. Videre er det slik at en kirke som vil overleve naturlig nok må overlevere til neste generasjon:

”Kirkemøtet vil understreke at spørsmålet om kirkens dåpsopplæring er et spørsmål om folkekirkens fremtid i vårt land. Vi sier med det regjeringsoppnevnte utvalget: Bare den kirke som overleverer, vil overleve” (Kultur og kyrkjedepartementet:14).

En formulering som går igjen i NOU 2000:26 er: ”etter hvert som barnet vokser opp”.

Høgskolelektor i religionspedagogikk Elisabeth Tveito Johnsen problematiserer dette fordi hun mener å kunne se at trosopplærings overordnede mål er at kirken må overlevere og lurer dermed på om det er kirkens eller barnas behov som er hovedårsaken til trosopplæringsreformen.

”Fokuset er ikke primært på barnet her og nå, men på fremtiden. Ikke først og fremst barnets fremtid, men kirkens fremtid” (Johnsen 2007b:23). Denne vektleggingen er forståelig mener hun, og det perspektivet er viktig, men må kunne kombineres med ”et barneperspektiv der fokuset ligger på barn og unges liv og erfaringer her og nå” (Johnsen 2007b:24).

6.1.2 Funn fra menighetene.

To av menighetene (menighet 2 og 4) er opptatt av at et visst trosinnhold skal formidles i løpet av den tilmålte tiden sammen med barna. Informanten i menighet 2 uttrykker det slik: ”Vi vil jo lære disse ungene noe, de er ikke her bare for varmen og omsorgen, de skal ha et trosinnhold alle disse tiltakene”. Menighet 4 skriver i en evalueringsrapport etter en overnatting i kirken at ”vi fikk formidlet det vi ønsket”. De tre andre menighetene er ikke i samme grad opptatt av å skulle komme igjennom en viss mengde lærestoff. Målet for menighet 1 er barna og spesielt de som har det vanskelig: ”Vi ønsker å være et alternativ for barna. Vi vet at det finnes løvetannbarn som kan få et greit liv dersom det møter et annet menneske som kan gi det et alternativ. Det er ingen annen grunn” (Informanten i menighet 1). Denne informanten ønsker å legge til rette for at de barna som opplever ulik grad av risiko, og da både de akutte og kroniske skal kunne finne rom for gode opplevelser og relasjoner i møte med kirken. Dette gjør menigheten ved å søke kompetanse om hvordan å håndtere barna på en best mulig måte for deretter å bli enig om en felles fremgangsmåte overfor alle barna. Tydelige og trygge voksne er viktig for barna, noe som også underbygges i faglitteraturen:

”Resultater fra de longitudinelle undersøkelsene tyder på at stressmestrende barn fikk mye sosial støtte fra mennesker utenfor kjernefamilien. De synes i sterkere grad enn andre å ha knyttet seg til slektninger, venner, naboer og lærere som ga råd og trøst i krisetider” (Sætre et al.1996:30).

Informantene i menighet 3 ønsker at barna skal gies muligheten til å utvikle sitt eget religiøse språk ikke basert på ord, men på barnas opplevelser i helligrommet. De mener at barna har vært en neglisjert oppgave i kirken:

”I alt for stor grad har det handlet om å feire gudstjenesten uten plass til barn. De fleste måter å være kirke på innlemmer ikke barn. Ikke som subjekter, i beste fall som objekter i en eller annen aktivitet eller opplærings situasjon, som en ensartet gruppe. De blir ikke sett på som levende mennesker og aktive mennesker i forhold til egen tro og at de har en egen åndelighet og at de trenger å sees med den” (Informantene i menighet 3).

Menighet 5 er tydelige på at de ikke skal drive noen form for trosopplæring, men de voksne som deltar i prosjektet bruker alle gensere der menighetens navn står skrevet på. De forsøker å skape rom for gode relasjoner mellom voksne og ungdommer som igjen kan gi rom for samtaler rundt blant annet tro. Menigheten ønsker ”å gi ungdommene trygge og gode voksenpersoner [...] og så

gode oppvekstvilkår som mulig i en bydel som i hvert fall har vært tøff”(Informanten i menighet 5).

6.1.3 Sammenligning av funnene.

Informantene i de fem menighetene jeg har intervjuet oppfatter hva som er menighetens oppdrag i trosopplæringen noe forskjellig. De to menighetene som har fokus på å komme igjennom en viss mengde trosinnhold er også de to menighetene som er tro mot reformens målgruppe; de døpte barna. Disse to menighetene opplever på en annen og mer konkret måte at de har et ansvar for å lære de døpte barna om den kristne tro. Menighet 2 argumenterer for deres bevisste skille mellom tiltak for alle og tiltak for døpte ved at tiltakene for de døpte har en tydelig kristen profil: ”Dette er trosopplæring for døpte barn i Den norske kirke, så klare må vi være på det”. En profil de ikke endrer for å komme de ikke-døpte i møte. De kontinuerlige tiltakene i samme menighet har også en kristen profil, men det sosiale er her mer fremtredende i følge informanten. Det er fortsatt de døpte som er målgruppen, men andre barn er også velkomne. De vil da komme via venner som er invitert og oppslag.

Menighet 2 ligger i et område der mange av barna i nærmiljøet ikke er etnisk norske eller døpte og det er mulig menigheter med stor andel barn av ikke etnisk norske foreldre og med en annen tro i sitt nærmiljø i større grad føler et behov for å ”hegne om sine egne” og gi dem de samme mulighetene for trosopplæring som barn i andre trossamfunn mottar i sine kirkesamfunn. Samtidig har denne menigheten i sin målsetning et ønske om å øke deres og lokalsamfunnets toleranse for annerledes troende. Da er det viktig å bli trygg på egen tro gjennom religionsdialog, men vil det ikke da også være viktig å legge til rette for at barn med forskjellig tro tilbringe tid sammen også innenfor kirkens vegger? Menighet 5 har flest barn i sitt sogn som ikke er etnisk norske og de har valgt å være tydelig kristne i sitt nærmiljø, samtidig som de i praksis viser stor toleranse og respekt for mennesker med en annen tro ved å forsøke å hjelpe barn med en annen trosbakgrunn til å bli trygg på egen tro.

Menighetene 1,3 og 5 er ikke opptatt av om hvorvidt barna er døpte og velger å gå å bredt ut og inviterer alle barn.

6.1.4 Bare døpte eller både døpte og udøpte?

Dåpen er som tidligere beskrevet utgangspunktet for den kirkelige trosopplæring. Når menighetene i sitt daglige arbeid møter både døpte og udøpte barn, kan de enten velge å understreke dåpen som basis for frelsen eller de kan tone ned dåpens betydning. Hegstad et al. skriver at et flertall av prosjektmenighetene i deres undersøkelse toner ned dåpens betydning ”og i stedet understreker de allmenne og skapelsesteologiske perspektivene” (2008:140). Det fører igjen til at trosopplæringstiltakene blir et tilbud for alle, døpte og udøpte (Hegstad et al. 2008:31). Kan dette være en konsekvens av de dilemmaene man opplever når både døpte og udøpte ønsker å delta i en aktivitet eller en naturlig forlengelse av at kirkens barne- og ungdomsarbeid frem til nylig ikke har vært tenkt som trosopplæring fordi det har blitt ivaretatt av skoleverket? Hegstad et al. lurer på om overgangen fra å kalle det dåpsopplæring til at den nå kalles trosopplæring kan komme til å svekke menighetenes bevissthet om at det er dåpen som er utgangspunktet for kirkens opplæring (Hegstad et al. 2008:140).

Menighet 1 og 3 som inviterer både døpte og udøpte, holder fast ved dåpen som utgangspunkt for samværet, men mener at dette ikke utelukker de udøptes nærvær.

Hva annet skal skille trosopplæringen fra andre aktiviteter for barn og unge i nærmiljøet enn formidlingen av dåpens budskap? En gjennomgang av medlemsstatistikken for de ti største kristelige barne- og ungdomsorganisasjonene fra midten av 1980-tallet og frem til i dag viser mer enn en halvering av antall medlemmer, fra 280.000 til 130.000. Kristen Idrettskontakt (Krik) er eneste unntak og generalsekretæren Kjell Markset forklarer noe av denne grunnen med at de har et tydelig budskap og en tydelig forkynnelse på leirene sine. Han mener de kristne ungdomsorganisasjonene vil tjene på å ha en tydelig kristen profil (Norheim 2009). Kan denne måten å tenke på overføres til Den norske kirkes trosopplæringsarbeid? Kan det hende at det å være tydelig på sitt eget ståsted ikke skremmer bort andre, men kanskje vil ha den motsatte effekten?

6.1.5 Å telle de døpte.

I trosopplæringens reformfase har man vært opptatt av å nå ut til så mange døpte som mulig, til hele bredden. Samtidig med dette fokuset og denne utfordringen har man i reformarbeidet vært

opptatt av å telle hvor mange døpte som har tatt imot invitasjonen. En gang i året sender prosjektmenighetene inn standardiserte evalueringsrapporter der de blant annet skal gjøre rede for antall døpte barn som har deltatt i prosjektet og i prosent vise antall fremmøtte i forhold til det samlede antallet barn i målgruppen. På Trosopplæringskonferansen høsten 2008 snakket jeg med flere trosformidlere som opplevde at det ble vel mye fokus på antall fremmøtte, fremfor kvaliteten på prosjektene: Det ble så viktig å få så mange som mulig til å komme. Kan det bli for stort fokus på antall fremmøtte fremfor hva som formidles (verbalt og nonverbalt) og for eventuell evaluering av hvilken hjelp barn har mottatt i forhold til for eksempel livshjelp og livsmestring? Evalueringen av forsøksfasen viser at i første del av forsøksfasen (2004 og 2005) la mange menigheter vekt på nettopp oppslutningsprosenten (Hauglin et al. (red) 2008:196). En liten motvekt til dette er fra en av menighet 5 sine evalueringsrapporter:

”Det handler om å være tilstede i det små og kjenne gleden av å drive et arbeid som ikke alltid får stor oppslutning eller popularitet, men som samtidig kan bety mye for de som faktisk er der”.

6.2 Hvordan oppnår menighetene sine mål?

Alle menighetene har i sin visjon og målsetning vektlagt barnets ve og vel. De ønsker å være tilstede i barnas hverdag og gjennom samværet med dem bidra til at barna bedre kan tolke og mestre ulike livserfaringer og livsspørsmål. De vil gjerne gi barna mot til å leve og mot til å tro i et fellesskap preget av toleranse, omsorg og varme.

Menighetene løser disse målene på ulike måter. Den tydeligste forskjellen finner vi i menighetenes valg av enten tidsavgrensede eller kontinuerlige tiltak. Det har siden Plan for dåpsopplæring trådte i kraft i 1992 vært vanlig i Den norske kirke å betegne de kirkelige aktivitetene som tidsavgrensede eller kontinuerlige tiltak (Hegstad et al. 2008:14). Dette hadde sin bakgrunn i en erkjennelse av at det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet sjelden ville nå ut til alle døpte i den enkelte menighet. Dåpsopplæringsplanen anbefalte derfor i sin tid at kjerneinnholdet i samme plan skulle formidles barn og ungdom gjennom tidsavgrensede tiltak (Hauglin et al. (red) 2008:205). Det ble de neste årene allikevel gjennomført få tidsavgrensede tiltak og først med nåværende trosopplæringsreform har de tidsavgrensede tiltakene blitt prøvd ordentlig ut (Hegstad et al. 2008:14).

6.2.1 Funn fra menighetene.

De tre menighetene som velger å invitere alle barn til prosjekter velger også å drive trosopplæring innenfor kontinuerlig tiltak, menighet 1 og 5 velger også å kalle det et kontinuerlig lavterskeltilbud. De to menighetene som inviterer kun døpte til sine trosopplæringsprosjekt har valgt tidsavgrensede prosjekt.

6.2.2 Kontinuerlige og tidsavgrensede tiltak.

Hegstad et al. skriver at reformarbeidet har styrket menighetenes tidsavgrensede tiltak og de mener at dette har sammenheng med reformens sterke breddeperspektiv, ønsket om å nå så mange som mulig:

”Skal man lykkes med trosopplæringen, er det ikke tilstrekkelig å nå noen få, slik man ofte har gjort gjennom de kontinuerlige tiltakene. Ved å gi klart avgrensede tilbud på det enkelte alderstrinn håper man å nå en større bredde” (Hegstad et al. 2008:14-15).

Dette følger også høringsutkastet ”Vi deler” opp ved å fortelle at den systematiske trosopplæringen i kirken ofte bygges rundt tidsavgrensede breddetiltak knyttet opp til et årskull (Kirkerådet 2009:29). ”Av alle signaler fra sentralt hold i forbindelse med reformen er målsettingen om å nå bredden av årskullene utvilsomt den som har fått størst nedslag i prosjektmenighetene” (Hegstad et al. 2008:178). Å tilby et tidsavgrenset tiltak vil i større grad kunne favne flere døpte. En undersøkelse Hegstad m.fl. har utført i 7 menigheter viser at for en del foreldre er det viktig at trosopplæringstilbudene er tidsavgrenset. Dette gir flere familier muligheten til å la barna være med på også denne aktiviteten, uten å måtte velge bort andre aktiviteter barna deltar på gjennom en uke (Hegstad et al. 2008:44). Informanten i menighet 2 fortalte at de opplevde at de stadig kjemper med andre fritidsaktiviteter i nærmiljøet om barnas oppmerksomhet og dette støttes av Hegstad et al. sin undersøkelse som viser at tiltakene blir en konkurrent til andre tilbud i barnas nærmiljø (2008:174).

Menigheter som velger å benytte kontinuerlige tiltak i sin trosopplæring vil komme i en situasjon der de enten må avvise udøpte barn/barn med et annet livssyn eller innlemme dem i det kirkelige fellesskapet. Menighet 1,3 og 5 har lagt sine kirkelige aktiviteter til ettermiddagstid på hverdagene, mens menighet 2 og 4 med sine tidsavgrensede tiltak har valgt å invitere barna i

forbindelse med en helg. Kanskje er det slik at det er lettere bare å invitere de døpte barna til opplegg som knyttes til helgene og at det også blir en faktor som spiller inn når man velger tidsavgrensede tiltak?

Kan det i aktiviteter som faller inn under tidsavgrensede tiltak skapes rom for den type samtale og refleksjon som barn både søker og trenger? Samtaler og samvær som styrker barns opplevelse av å høre til og være verdifull i andres og egne øyne? Kan en gruppe voksne makte å legge til rette for dette i løpet av en overnatting i kirken eller to dags - samlinger på en helg? Ser man på flere av menighetene kan det synes slik. Visjonen er klar og opplegget består i flere av tilfellene av bare ett helgetreff per år. Trosopplærings mål er ikke kun å formidle kunnskap, men også å yte hjelp til barnas opplevelse av livsmestring og hjelp til livstolkning. De menighetene jeg har intervjuet har også vektlagt nettopp dette. Tenker menighetene at én helg i året er nok? Tenker trosopplæringsreformens styringsgruppe at tidsavgrensede tiltak er forenlig med å gi barn en opplevelse av livsmestring og livshjelp?

Jeg setter spørsmålstegn ved mulighetene for visjons- og måloppnåelse gjennom de tidsavgrensede tiltakene og synes det er interessant å lese i høringsutkastet at det i det videre trosopplæringsarbeidet vil være naturlig ”å vurdere å utvikle flere (slike) lengre opplæringsperioder” fordi det i de lengre tiltakene vil være mulig å gi en mer helhetlig innføring i troen. Høringsutkastet mener det vil være en styrke dersom ”det etableres strategiske og innholdsmessige sammenhenger mellom de tidsavgrensede tiltakene og det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet” (Kirkerådet 2009:29).

6.3 Hvilken kompetanse bør de som arbeider med barn ha?

Dette spørsmålet ble ikke eksplisitt tatt opp i intervjuet, men på ulike måter kom vi indirekte og direkte inn på dette temaet og i arbeidet med denne oppgaven mener jeg å kunne se at dette er et vesentlig punkt for hvordan kirken skal kunne bidra til barns livsmestring og livstolkning.

6.3.1 Trosformidlernes kompetanse.

I kirkens arbeid med barn og unge betyr trosformidlerne mye for barnets opplevelse av å delta i noe som oppleves som godt og meningsfullt. Lederes holdninger er langt viktigere enn ordene og mer enn hva vi kanskje er klar over så vil de voksnes sympatier og antipatier prege barna og sette en standard i fellesskapet (Wirgenes M. 2004:17). Det betyr ikke at det bare er profesjonelle som kan arbeide med barna, men det kreves at de som skal være trosformidlere og fellesskapsbærere må ha en viss selvinnsikt og kunnskap om barn og unge. For det kreves en del av trosformidlerne når de møter på problemer i barnegruppa eller hos ett av barna. Minste motstands vei er kanskje å avvise barnet, barnegruppen, problemet? Skyldte på tiden og kanskje å skyldte på barnet, at barnet er umulig. Det er da Mari Wigernes sier at det betyr så uendelig mye for barnet at det ikke blir avvist av lederen, men som heller blir møtt av en leder som velger å arbeide seg gjennom utfordringene (2004:18).

6.3.2 Funn fra menighetene.

Man kan se en viss forskjell med hensyn til hvem menighetene tenker skal delta i den praktiske gjennomføringen av prosjektene. I menighet 1 og 2 benytter de både ansatte og frivillige medarbeidere, alle voksne. I menighet 3 og 5 deltar ansatte, også voksne. Menighet 3 knytter innimellom kunstnerisk kompetente voksne til sitt prosjekt. I menighet 4 spiller ungdommene en sentral rolle i overnattingen i kirken, men det er også voksne til stede der.

Menighet 4 har bevisst valgt og ønsket å benytte ungdomsledere. Barna setter pris på å være sammen med ungdommene, det gir god stemning på samlingene og samtidig er det arrangementet en del av ungdommenes ungdomslederkurs. Av den grunn velger de å arrangere ett helgetreff med overnatting i kirken fremfor 2 kveldstreff og en overnatting (noe kortere) fordi det er lettere for de eldre ungdommene å delta i helgene. Denne avgjørelsen taes samtidig som de voksne lederne er inneforstått med at det var på kveldstreffene på hverdagene at de fikk best kontakt med barna (evalueringsrapport fra menighet 4). Har de gjort en bevisst avveining? Er det slik at de ungdommene som går på lederkurs mestrer å se hele barnet og behandle barnet som et likeverdig subjekt? Jeg tror det er mulig og jeg tror også at barn i alderen 6-12 år synes det er spennende å være sammen med ungdommer. Det jeg er litt mer usikker på er hvorvidt ungdommene har nok livserfaring og kompetanse til å registrere barnas signaler om hvordan de har det og i stor nok

grad forstår hvordan deres egen væremåte, talemåte og bruk av irettesettelse/korrigerer virker inn på barna. Jeg tenker at ungdommer generelt kan utføre et godt arbeide når barna er ”enkle” å ha med å gjøre, men at det fort blir mer krevende når en gruppe barn eller et enkelt barn forsøker å få lederens oppmerksomhet på en mindre konstruktiv måte. Menighet 4 fortalte i intervjuet om en kort samling knyttet til et ukentlig, kontinuerlig tiltak der barna som hadde deltatt i ulike aktiviteter under samme tak, ble invitert til en liten felles samling på 10-15 minutter ledet av ungdommer. De fortalte at barna gav uttrykk for at de satte pris på å delta i en slik gruppe. Informantene i menighet 4 viste forståelse for at ikke alle ungdommer egner seg til den oppgaven og fremhevet tre egenskaper hos den unge som fikk lede en slik gruppe; at de unge lederne ikke tror og mener at det finnes fasitsvar på alt, at de har en viss modenhet og at de ikke er så kroppsfikserte. Det er positivt at menigheten vektlegger en viss kvalitet på ungdommene, men tenker allikevel at det kanskje ikke er gunstig for menighetens visjon dersom det skulle være slik at det er ungdommene som er de som har mest kontakt med barna. Å arbeide med barn, være sammen med barn i den settingen vi her snakker om krever at de ansvarlige har forståelse for at det er de som har ansvaret for kvaliteten på relasjonen. Det finnes en rekke flotte ungdommer som gjerne kan være en del av fellesskapet, men vil det å kalle dem ungdomsledere for barn i alderen 6-12 år kunne bli oppfattet som om det disse ungdommene sier og gjør er ”sannheter”? Ledere er forbilder og rollemodeller for barna. Barn er født sosiale og menneskelige og for å videreutvikle disse kvalitetene trenger de å være sammen med voksne som handler sosialt og menneskelig.

6.3.3 Profesjonell relasjonskompetanse.

Synet på barn har som tidligere nevnt endret seg de siste tiårene fra å anse de som små mennesker som skal oppdras til å bli fordragelige voksne, til at man i dagens samfunn ser på barnet som et fullverdig menneske med en rekke rettigheter. Barndommen og barnet har fått sin egen verdi. Som med så mange andre endringer i samfunnet tar det tid å bringe dette relativt nye synet på barnet fra ord til handling til holdning. Med det mener jeg at det er relativt enkelt å tenke at et barn er et fullverdig menneske som skal behandles med den samme respekt som en møter de voksne med og disse ”sannhetene” kan man for eksempel formulere i sine mål og visjoner. I varierende grad vil de voksne som arbeider med barn faktisk måtte å mestre å møte hvert enkelt

barn som et likeverdig subjekt. Et subjekt som inngår i en relasjon til en voksen som det annet subjekt. Helle Jensen Og Jesper Juul (2003) beskriver på en god og gjenkjennbar måte hvordan voksne som arbeider med barn befinner seg i et landskap med et barn de ønsker å behandle med anerkjennelse og empati uten å ha de redskapene de trenger for å kunne samhandle med barn på en måte som for barna oppleves godt. Et helt konkret eksempel er tanken om at barn må oppdras, at uønsket atferd mest effektivt lukes bort ved kritikk og sanksjoner. Det ligger nesten i blodet til den voksne generasjon, det er vanskelig å reagere annerledes (Juul og Jensen 2003).

Juul og Jensen mener at i kjølvannet av det ”frigjorte” og selvbevisste barnet har det oppstått utfordringer for både fagfolk og foreldre; hvordan skal man nå klare å nå frem med sitt budskap, hvordan skal man nå klare å oppdra barna sine? For i møtet mellom barn og voksen er det de voksne som har ansvaret for at barnet ikke blir redusert til et objekt for den voksnes manipulering og maktutøvelse (Juul og Helle 2003:26). På en måte har det blitt vanskelig å være voksen sammen med barn (Juul og Helle 2003:25). Parallellt med den relativt nye forståelsen for hvem barnet er og de nye mulighetene og utfordringene det gir, har utviklingspsykologene forsket på og utviklet en forståelse for hvor vesentlig tilknytning er for at et menneske skal kunne utvikle seg sunt. Barn ønsker medvirkning, men også rammer, struktur, grenser, trygghet og nære relasjoner. Professor i psykologi Lars Smith mener man ikke bør sette to syn på barn opp mot hverandre, fordi ”barn er både sterke og svake, de trenger utfordringer og trøst, tilknytning og løsrivelse”(Tveitereid 2008:84). Han mener pedagogikken i for stor grad legger vekt på bare den ene siden. Det kan være vanskelig å holde fokus på at barn har flere ulike behov samtidig. Dette er et fokus som også kirkens ansatte og frivillige bør ha.

Juul og Jensen vektlegger at voksne fagpersoner må ha profesjonell relasjonskompetanse. De definerer profesjonell relasjonskompetanse som ”pedagogens evne til å ”se” det enkelte barn på dets egne premisser, og å avstemme sin egen atferd uten dermed å legge fra seg lederskapet og evnen til å være autentisk i kontakten. Det er også pedagogens evne og vilje til å påta seg det fulle ansvar for relasjonens kvalitet (Juul og Jensen 2003:145). Denne relasjonskompetansen mener jeg også at de kirkelig ansatte og frivillige bør ha. Barn har bruk for de voksnes lederskap skal de kunne utvikle seg sunt eller komme ut av selvdestruktiv atferd. Likeverdighet som en

relasjonell kvalitet setter ikke spørsmålstegn ved det faktum, men beskriver en bestemt kvalitet i de voksnes lederskap av relasjonen barn-voksen (Juul (2005)).

6.3.4 Veiledning.

Man kan lære av å lytte til andres erfaringer og også hvordan andre oppfatter det en selv gjør. Det er viktig å skape en holdning i kirken for at det å lære av hverandre ved å dele erfaringer sees som helt naturlig og ønskelig (Kirkeaktuelt 2008:11).

På den tiden da jeg intervjuet informantene hadde jeg ikke fokus på veiledning, men mener nå å se at dette er et viktig aspekt for måloppnåelse. Det er derfor interessant å se på hvordan menighetene vektlegger nettopp refleksjonen de voksne imellom.

6.3.5 Flere funn fra menighetene.

Informanten i menighet 1 beskriver hvordan menighetsfellesskapet av ansatte og frivillige sammen arbeidet for å stå mest samlet som gruppe overfor barna. På den måten håper hun at de voksne i størst mulig grad vil makte å behandle alle barna på en mest mulig gjennomarbeidet og reflektert måte ved å være konsekvente og grensesettende på en slik måte at det gagnar barnet og relasjonen barn-voksen. Hun forteller at det arbeidet er krevende, men anser det som svært viktig. I dette arbeidet mener hun veiledning er viktig dersom den er virkelighetsnær.

Informantene i menighet 3 forteller at de jevnlig snakker sammen, mens informanten i menighet 2 i større grad er mer opptatt av generell kursing av de ansatte og frivillige. På hvorvidt de voksne i menigheten har nok kompetanse til å se og samtale med det barn som sliter svarer informanten at de har hatt kurs, men at det kanskje er der de har minst kompetanse. Samtidig sier hun videre:

”Litt har vi og noe har vi, men man kan alltid ha mer. Men jeg tror det har noe med at vi er bevisst at vi kan møte sånne unger, og at vi nok må regne med at vi får sånne unger. At vi ikke tenker at nei, de kommer ikke hit. At vi har det i minnet at slike unger kommer sannsynligvis her og at vi har øynene med oss for å se” (Informanten i menighet 2).

Informanten i menighet 2 er negativ til at medarbeidere sier at enkelte barn ”må sånn og sånn fordi de voksne må ta hensyn til at de andre barna må få en god opplevelse” og mener at i like stor grad som det er et ressurs spørsmål så er det et holdningsspørsmål hos de voksne: ”Man kan ikke avfeie utfordringer med at dette kan vi ikke gjøre noe med, skal kirken kunne være troverdige for alle grupper mennesker i vårt samfunn” (Informanten i menighet 2).

Informanten håper, tror og regner med at de andre er enige med henne, selv om noen vil si at de ikke har kompetanse. ”Vi har barn i fokus i vår menighet”. Hun er tydelig på at en eventuell mangel på kompetanse og usikkerhet er den enkelte voksnes ansvar som kan løses ved å finne kunnskap om temaet, snakke med mer kompetente voksne og også gjerne dele sine bekymringer/mistanker med andre voksne tilknyttet den aktuelle tiltak eller i menigheten ellers. På spørsmål fra meg om behovet for veiledning forteller hun at hun mottar nok veiledning gjennom samtaler med mentor og samlinger med andre prosjektledere. Hun synes ikke å tenke at veiledning innad i menigheten er aktuelt og bringer i stor grad ansvaret tilbake til den enkelte ansatte eller frivillige i menigheten.

Informanten i menighet 5 forteller at de voksne tilknyttet trosopplæringsarbeidet bruker en del tid på samtaler seg imellom, men nevner ikke veiledning eksplisitt. Veiledning ble ikke berørt i intervjuet med menighet 4 og nærliggende temaer ble heller ikke berørt.

Alle menighetene forteller i intervjuene at de ville sendt bekymringsmelding til barnevernet dersom de så at et barn var i en livssituasjon preget av omsorgssvikt og alle opplever dette som sitt ansvar. Men er det først der menighetenes ansvar for barna begynner? Er det bare i ekstrem situasjoner at voksne skal se og handle? Hva med de to barna som menighet 3 valgte å be og slutte? Var de bare umotiverte eller hadde de utfordringer i livet som gjorde at det ble vanskelig for dem å holde fokuset der de voksne ba om det? Det kan være at forklaringen er så enkel som mangel på motivasjon. Det jeg lurer på er hvorvidt informantene i menighet 3 reflekterte over dette. Man kan kanskje anta det da de gir uttrykk for at de gjennom samtaler seg imellom har vært ”gjennom mange av disse familiene her”:

”Vi har jo hele tiden en sånn snakk og vi har jo også måttet be en eller to om å slutte for det ble for problematisk. Det er jo barn som selvfølgelig har det dårlig og som sikkert hadde hatt ekstra godt av å gå her og som heller ikke er motiverte, det er en sånn blanding” (Informantene i menighet 3).

De sier i samme intervju at de opplever at de ikke har kompetanse til å møte barn med spesielle behov. Det kan synes som om ansvaret blir for stort. Det er viktig å se sine begrensninger og jeg mener ikke at alle barn uansett problemer og utfordringer kun skal få støtte og hjelp fra menighetens ansatte og frivillige. I samråd med de andre voksne tilknyttet samme aktivitet eller andre voksne i menigheten kan man finne ut av hva som bør skje videre. Det er også mulig å søke veiledning fra fagpersoner utenfor menigheten. Ved siden av dette mener jeg at det er viktig å arbeide for mer refleksjon, samtale og veiledning de voksne imellom og da tenker jeg både på de faste ansatte og de frivillige i menighetene. Veiledning er en gave som kan bevisstgjøre den enkelte på hva som gikk bra i møtet med det barnet eller hvorfor møtet med noen barn som kranget ikke gikk så bra (Kirkeaktuelt 2008:11). Veiledning er viktig fordi det øker de voksnes kompetanse, dersom de våger å dele opplevelser og erfaringer og tør å ta imot fellesskapets tilbakemeldinger. Veiledning kan gi større grad av samstemthet de voksne i mellom, noe som verdsettes av alle barn og bidrar til større tydelighet.

6.4 Hvordan søker menighetene å oppnå at barna mottar hjelp til livsmestring og livstolkning?

Trosopplæringsreformens klare vektlegging av menighetenes bidrag til barns livsmestring og opplevelse av å kunne tolke livet, fremholdes i alle dokumenter fra begynnelsen av reformperioden til den nå også sees i høringsutkastet til Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Med trosopplærings innhold søker kirken å holde sammen den enkeltes livssituasjon, kirkens overleverte tro og fokus på kristen tro i praksis (Kirkerådet 2009:11).

6.4.1 ”Målet med trosopplæringen er at barn og unge skal”

En undersøkelse viser at påstanden om at målet med trosopplæringen er å ”få livshjelp” får et markant lavere gjennomsnittsskår i 2007 sammenlignet med 2004/2005. Forskerne mener at endringene i synet på hva målet med trosopplæringen er kan skyldes at det har kommet nye prosjekter til med en annen holdning enn de første prosjektene. Det er også mulig at de forsøksprosjektene som ble valgt ut i første runde ble valgt fordi de nettopp hadde det å ”få livshjelp” og å ”få hjelp til livstolkning” som mål. En annen mulighet er at det har skjedd

endringer i holdningene hos forsøksprosjektene og at målet om å gi barn livshjelp ikke lenger skårer like høyt (Hauglin 2008:16). I 2004/5 delte man prosjektene inn i tre ulike profiler: Evangeliserende og opplæringsorientert profil, kirke- og fellesskapsorientert profil og livshjelpsorientert profil. Den livshjelpsorienterte profilen fikk de høyeste gjennomsnittsskårene i 2004/5. For forsøksprosjektene i 2007 fremtrer bare to profiler og de er svakere enn i 2004/5. Den livshjelpsorienterte trosopplæringsprofilen er nærmest borte (Hauglin 2008:19). Delrapporten konkluderer dermed med at trosopplærings målsetning om å gi barn og unge livshjelp står svakere i 2007 (Hauglin 2008:30). Hva kan årsaken til dette være? I tillegg til forskernes tanker rundt mulige årsaker kommer også en annen tanke til meg: Kan det være at menigheten har opplevd at det å nå målet om livsmestring og livstolkning ble mer krevende enn på forhånd antatt?

6.4.2 Kirkens fokus på livsmestring og livstolkning.

Det er mulig menighetene i undersøkelsen over opplevde at det å hjelpe barn med livshjelp og livsmestring ikke er det samme som å fortelle bibelfortellinger:

”Det er i mange tilfeller mer uklart hvordan en skal plassere målsettingen om å bidra til en mer generell livshjelp og livsmestring. For mange synes det nærmest å være en implisitt forutsetning at det å tilegne seg kristen tro også bidrar til generell livsmestring og at dette ikke behøver å tematiseres mer eksplisitt” (Hegstad et al. 2008:120).

Det å koble barnets liv og evangeliets budskap krever genuin innlevelse og nysgjerrighet fra de voksnes side slik at de faktisk kan finne ut av hva som rører seg i barnet. For at barna skal kunne tolke og mestre livet er det helt nødvendig å gi dem rom for refleksjon. Trosformidlerne må gå inn i en åpen dialog der de lytter til barnas livserfaringer og møte dem akkurat der de står i livet (Kirkerådet 2008:37). Kanskje menighetene tenker at det å bidra til livsmestring og livshjelp er viktig, men har opplevd at det er krevende å få til i praksis, at de ikke fant relevante tiltak eller hadde den nødvendige faglige støtten? Det er viktig å huske på at det å drive forebyggende arbeid på flere måter er et ”usynlig” arbeid og at det å skape endring tar tid.

Det er alltid en viss fare for at menighetens visjoner og mål ikke er mulig å oppnå fordi menighetens grunnleggende verdier og holdninger ikke legger til rette for det. I denne sammenhengen tenker jeg at menneskesynet er sentralt, og i denne oppgaven tenker jeg spesielt

på de voksnes syn på barnet. Johnsen mener at ”det å foreskrive barns krav på subjektstatus innenfor kirkelig opplæring fortsatt er nytt og kontroversielt” (Johnsen 2008:29).

6.4.3 Funn fra menighetene.

På spørsmål fra meg om hvordan menighet 2 søker å oppnå sine mål og visjoner, innleder informanten med å si at det er menighetens mål og visjon for hele deres kirkelige arbeid, noe som kan tyde på at hun ikke oppfatter dette som et mål som eksplisitt gjelder menighetens trosopplæringsarbeid. Dette inntrykket blir forsterket ved at informanten videre i samtalen rundt nettopp dette temaet ble mer generell.

Både menighet 2 og 4 problematiserer ikke måloppnåelse med sine tidsavgrensede tiltak: De har fått ansvar for trosopplæringen og arbeider for å lage en form på aktivitetene som fanger barna. Menighet 2 og 4 har arbeidet mye med å finne nye former på sine tilbud og informantene opplever at de har lykket med dette. Det kan synes som om dette er aktiviteter som i mindre grad gir barn og voksne mulighet for felles undring og samtale der barnas egne tanker, følelser og erfaringer blir brakt inn. Dette er menigheter som ønsker at barna skal få hjelp til livstolkning og livsmestring, men der det kanskje er for få elementer som ligger til rette for praktisk måloppnåelse. Dette er også de to menighetene som er tydeligst på at de har et trosinnhold de må få formidlet.

De tre andre menighetene problematiserer ikke deres måloppnåelse, men i større grad relasjonen til barna; at det er krevende. De gir i løpet av intervjuet ofte uttrykk for sin respekt for barna og er tydelige på at de er den voksne i subjekt - subjekt relasjonen. De gir klart uttrykk for at de tror at de har noe å tilby barna ut over det faglige og de holder det fokuset under store deler av intervjuet. Dette snakket informantene i menighet 2 og 4 lite om.

Menighet 3 har lagt aktivitetene på et nivå som krever stor grad av evne til konsentrasjon og fingerferdigheter. Dette kan i seg selv være en utfordring da det vil kunne gi en rekke barn opplevelsen av ikke å mestre og dermed heller ikke føle seg inkludert. Menighet 1 var opptatt av å tilby aktiviteter til barna som de visste alle kunne mestre, slik at samværet på alle plan kunne gi barna en størst mulig opplevelse av mestring. Dette er også noe som støttes av høringsrapporten

som nå er ute: ”Menigheten må legge til rette for at alle blir inkludert i fellesskapet og får mulighet til å delta på en fullverdig måte” (Kirkerådet 2009:23). Menighet 5 tilbyr sin hjelp gjennom leksehjelp og har på en måte samme fokus som menighet 1, gjennom deres ønske om at ungdommene skal oppleve at de mestrer, betyr noe og har muligheter.

På samme måte som voksne har barn vanskelige følelser som de har behov for å dele med voksne, men mange barn opplever at de voksne trekker seg unna. De voksne snakker ikke om det som er vanskelig, men velger heller å snakke om hyggelige ting (Holmen 2004:16). Det er flere faktorer som spiller inn for hvordan barnet opplever, tolker og mestrer en vanskelig livssituasjon, men for menighetens del er det viktig å holde fast ved at deres nettverk i utgangspunktet er viktig for alle barn. Et godt fungerende sosialt nettverk kan gi barnet både følelsesmessig støtte og praktisk hjelp og det er spesielt de kvalitetene ved et sosialt nettverk som har særlig innvirkning på barnas helse (Sætre et al.1996:3). Det vil si at den omsorgen barnet mottar innebærer følelsesmessig kontakt og nærhet og at barnet opplever å føle seg anerkjent fordi de opplever at tankene og handlingene deres har blitt forstått og respektert. De opplever tilhørighet til det aktuelle nettverket fordi de føler seg knyttet til et fellesskap som opplever samhörighet og forpliktelser overfor hverandre og barnet vet at det kan få praktisk hjelp når det har behov for det. ”Det å være omgitt av et godt sosialt nettverk er av grunnleggende betydning for trygghet og trivsel, enten en er voksen eller barn” (Sætre et al.1996:38).

Med denne relativt nye kunnskapen vet man at man virkelig kan bety en forskjell for alle de barna som opplever at livet er litt for mye eller for lite av det ene eller det andre. Ingrid Lund skriver i en bok om innagerende atferd hos barn og unge at som pedagoger er man med på å styrke eller svekke både selvtilliten og selvfølelsen hos elevene (Lund 2004:48). Derfor er det viktig å være seg bevisst at måten man oppfører seg på får betydning for det enkelte barnet.

TOPP-studien viser at barnas plager minsker når deres sosiale kompetanse øker. Å mestre livets sosiale utfordringer er dermed svært viktig for barnets generelle opplevelse av mestring. I høringsutkastet ”Vi deler” kan man for barndomsårene 6-12 år lese at mot slutten av denne perioden så er den unge ofte sårbar og søkende og har behov for bekreftelse. Verdier og valgmuligheter utforskes, noe som innebærer at barna som nærmer seg 12 år reflekterer mer rundt

religiøse og eksistensielle spørsmål. Videre skrives det at for ungdomsårene 13-18 år så er det viktig for ungdommene å møte voksne som er tilstede og har tid til å snakke med dem. Er det mulig å se en tendens i reformarbeidet som går i en retning av at man tenker at det er først i 11-12 års alder og oppover at barn har behov for samtale og refleksjon? Det står riktignok også inn under barndomsårene at det ”å bidra til trygghet på egen verdi og egne ressurser er god livshjelp i denne perioden” (Kirkerådet 2009:17-18), men dette kobles ikke spesifikt sammen med samtale eller voksenkontakt.

6.4.4 Barnets behov

Felles for alle barn som er i en vanskelig livssituasjon er at de bærer på vanskelige tanker og følelser og disse barna har ofte behov for å dele dette med forståelsesfulle voksne. Flere undersøkelser viser at barn ønsker at de voksne skal involvere seg mer (Mathiesen et al. 2005:3, Holmsen 2004:15-16). Barna ønsker å bli respektert bl.a. ved at de voksne vil lytte til det barna har å si og også fortelle dem hva som skjer og skal skje videre når endringer skjer i livet. De ønsker å bli tatt på alvor (Holmsen 2004:16). Dette er allmenne tiltak som vil kunne være med på å hjelpe barnet til å mestre endringer, kriser eller kroniske tilstander.

Hvordan tenker kirken seg at barnet skal kunne bli utrustet til å møte livet? Skal det kanskje sees på som et verktøy som en kan ha gi barnet og som det kan benytte senere i livet. Jeg tror det var slik den ene informanten i menighet 3 oppfattet verdien av det hun gav barna; at det barnet mottok i samvær med henne var noe det kunne ta med seg videre og huske på når det ble voksen. Det er mulig, men barna trenger de voksnes deltagelse og interesse for det som skjer i livene deres akkurat her og nå. Det er viktig å holde fast ved at læring/undring/erfaring skjer her og nå i barnets liv. Barnet erfarer hver dag og lærer noe hver dag. Hva erfarer og lærer barna i samvær med menighetenes trosformidlere? Det er viktig at barn kan føle at det er rom for at de kan prate med de voksne. At det er rom for at de kan få snakket ferdig, at de for eksempel ikke blir avskåret med at ”snart blir mamma frisk”, ”du kommer sikkert til å få mange nye venner på det nye stedet”, ”du må da være glad for å ha fått en lillesøster” eller ”det må da være mange andre i klassen din som også har skilte foreldre”. Hva må de erfare og lære i samvær med trosformidlerne for at de skal kunne oppleve livstolkning og livsmestring.

6.4.5 Menighetenes tanker rundt hva barna trenger fra dem som voksne.

Barn som har blitt utsatt for alvorlige krenkelser forteller altfor ofte at de føler at de voksne rundt dem ønsker å ”vente og se”, i håp om at situasjonen skal bedre seg (Storberget et al.(red.) 2007:153). Informantene i menighet 1 og 5 er de som gjennom intervjuet i sterkest grad vektlegger det å se det risikoutsatte barn, som de vedkjenner seg er hos dem. Informanten i menighet 1 ønsker at det nettopp er de barna som sliter som skal komme til dem og refererer til en samtale med en ansatt fra et offentlig kontor som hadde sagt at de som menighet vel helst ønsket å få besøk av de snille barna. Da hadde informant svart; ”tvert imot, men de må også gjerne komme”. Denne informanten forteller at hun har arbeidet med egne grenser og søkt faglig veiledning for bedre å kunne møte de ”grenseløse” barna. Menighet 1 og 5 er opptatt av å legge til rette for at gode samtaler skal kunne finne sted. På spørsmål om informant i menighet 2 har opplevd betroelser svarer informanten at hun ikke kan huske at hun selv har fått det, men forteller videre at de voksne i menigheten kan se at barn har det vanskelig: ”Da har vi nok ikke brakt det på bane, men vi er åpne for å ta imot det”. De voksne forsøker da å gi disse barna oppmerksomhet og bygge opp tillit. Informanten i menighet 2 er klar på samtalens betydning og tenker at man kan spørre barnet ”hvordan har du det egentlig?”. Hun mener at man da legger til rette for en samtale, samtidig som man ikke presser seg på.

Menighet 1 og 3 løser utfordringen med de mer ”krevende” barna på forskjellige måter. Informanten i menighet 1 beskriver stor grad av selvransakelse i møte med barna og tar kontakt med andre fagfolk for å øke sin kunnskap og forståelse for barnets situasjon og hva det er som skjer når møtet mellom voksen og barn blir ”ugreit”. Informantene i menighet 3 reflekterer hyppig rundt sine observasjoner rundt barna som deltar på kurset deres og observerer at ikke alle har det like bra. De tror at de som voksne betyr noe for barna, samtidig som de mener at deres kompetanse og kontekst begrenser deres mulighet til å kunne møte alle barns behov og har derfor valgt å be to av barna om å slutte da de ble for urolige og skapte problemer for gjennomføringen av de kunstneriske aktivitetene i kirkerommet. Menighet 2 og 4 beskriver ikke utfordringer av den karakter som menighet 1 og 3 opplever i møtet med barna. Dette kan ha sammenheng med at de primært har tidsavgrensede trosopplæringstiltak. Menighet 5 med sitt leksehjelpsprosjekt gir ikke uttrykk for slike utfordringer, noe som kan ha sin forklaring i prosjektets form og grad av

frivillighet fra ungdommenes side. Det kan også være at deres hovedfokus langt på vei hele tiden lå i dialogen og fordi tilbudet var leksehjelp besto tiden kun av samvær mellom elev og voksen.

Menighet 3 samler hver gang barna til lystenning i kirkerommet, der to barna hver gang får lov til å ønske seg noe. Informantene forteller om en gutt som under lystenningen forteller gruppen med barn og voksne at han håper at faren hans kan komme i bursdagen hans. Informantene viser god forståelse for at dette er noe som er sårt for barnet og overfor meg fokuserer de på det faktum at gutten torde å fortelle det til gruppen. De mener barnet har oppnådd noe i det han sier det fordi fellesskapet tar imot det selv om ingenting blir sagt:

”Vi kunne ha tatt tak i det, men vi har ikke helt rammene til å gjøre det med 16 barn og 2 til 1 ½ voksen. Bare det at han er trygg nok til å tenne det lyset og si det høyt overfor hele gruppen, det betyr for meg, da tolker jeg det som om han har fått lov til å komme med noe som er viktig for ham. Det er hørt og det er tatt imot” (Informant i menighet 3).

Informantene velger ikke å ta tak i det gutten sier fordi rammene ikke er lagt til rette for det. Det er mulig at det å ikke gå videre på det gutten sa var riktig i det tilfellet, samtidig kan man ikke se bort i fra at usikkerhet hos informantene på hva de skulle svare var en vel så viktig årsak til stillheten etterpå. Kanskje kunne barnet ha blitt møtt med en samtale der de voksne uttrykker at det er et ønske de godt kan forstå at han har og at denne følelsen ofte kan være vond å bære på. Kanskje kunne de ha gått videre på temaet og spurt hvilken følelse han nå hadde og spørre om andre barn hadde andre eller lignende følelser. Så kunne man bl.a. ha snakket om at det å ha følelser er naturlig og at Gud har skapt menneskene slik.

Informantene i menighet 3 begrunnet valg av handlinger ut i fra sine rammer.

Det er det alle menigheter gjør: Velger mål og visjon, deretter formen og aktivitetene på tiltaket, som igjen skaper rammene for relasjonen mellom små og store.

6.5 Menighetenes diakoniforståelse.

Høringsutkastet til Plan for trosopplæring i Den norske kirke skriver at diakonien er en dimensjon ved all trosopplæring og må konkretiseres i handling fordi i trosopplæringen er det slik at barna ikke bare kan lære om kjærlighet, den må også erfares og praktiseres. Skal den kjærligheten som menigheten gir kunne bli oppfattet som nettopp det, så krever det et fellesskap mellom små og store som preges av gjensidig tjeneste, respekt og ansvar for hverandre (Kirkerådet 2009:25). Det kreves ikke nødvendigvis så mye ny kunnskap, men i større grad en holdningsendring overfor barnet både i menigheten generelt og hos den enkelte som arbeider i kirken. Juul og Jensen beskriver dette endrede synet på barnet som et paradigmeskifte og bruken av det begrepet kan hjelpe oss til å forstå hvor omfattende denne endringen er (Juul og Jensen 2003).

På samme måte som voksne trenger barn å få lov til å fortelle om vanskelige tanker og forhold i livet, det være seg foreldres skilsmisse, dødsfall i familien, redselen for krig, ensomhet på skolen, mobbing osv. Det er viktig at de voksne ved sin væremåte signaliserer at det tåler å bli snakket til om "slike ting". Barnet kan trenge hjelp til å sette ord på følelse, få hjelp til å plassere skyld og ansvar, der skyld og ansvar hører hjemme. Det er ikke slik at dette kun kan skje gjennom individuelle samtaler, men også der flere barn er samlet i en gruppe. Å gjenkjenne problemstillinger i andre barn kan virke lindrende i seg selv fordi barnet får en forståelse av at barnet ikke er alene om å føle det slik eller slik. Men det er lett å trå feil. Gammelsæter uttrykker det slik:

"Men det er også lett å tenkje at eg tar barna og trua deira på alvor dersom eg stiller spørsmål til dei. Det har vi jo ein rik tradisjon for. Men eg tar meg ofte i at eg då brukar retoriske, i staden for opne spørsmål. Det er også ei form for kontroll, for på den måten er det langt frå sikkert at det er tolkinga til ungane som kjem fram" (Rasten 2008:11)

Det kan være uvant å tenke at også barn har behov for å tolke livet sitt og det kan ikke skje på et mer generelt grunnlag enn at det berører akkurat de barna som deltar i nøyaktig den aktiviteten som de voksne inviterer til: For menigheten sier jo egentlig; velkommen skjønne fullkomne menneske som mer eller mindre også har tung bagasje å bære på. Kom til oss så skal vi sammen med deg deler sorger og gleder og legge til rette for at dere kan dele tanker og følelser med oss som vi i sammen forsøker å forstå bedre både som mennesker og troende. Kanskje det ikke er like lett for dere alle, men da vil vi forsøke å ta imot de signalene dere sender oss, slik at vi i alle

fall kan stryke deg over ryggen og kanskje si: ”Jeg ser at du er litt lei deg nå og skjønner at du har det vanskelig nå. Hvis du vil kan vi gjerne snakke litt sammen”. Det som er fantastisk er at de voksne kan styrke barnets mestringsevne også uten bruk av ord: Her i dette fellesskapet er jeg verdt noe. Jeg klarer å dekke på bordet, lederen sier at jeg er flink til å vaske opp, forrige gang fikk jeg ros fordi jeg passet så fint på de minste barna, de voksne snakker med meg og ikke til meg, det er akkurat som det betyr noe for dem at akkurat jeg er her, at de synes det er fint og alle de voksne kan navnet mitt og smiler så varmt når de sier hei til meg. Jeg er verdt noe her, da er jeg kanskje også verdt noe utenfor kirkens vegger? Anerkjennelse og empati trenger ikke å ta lang tid.

Det er flere forhold som er med på å vanskeliggjøre menighetenes mål om å gi barna hjelp til å forstå og meste livet: Dette målet krever at de voksne makter å møte barna som et likeverdig subjekt, med en anerkjennende og empatisk væremåte (Kinge 1999). Bare på den måten vil barna oppleve at de har en verdi som igjen vil kunne gi tillit til den voksne og mot til å dele tanker og følelser med vedkommende ”som har vist seg verdig”. For mange voksne er det smertefullt å tenke på at barn også har det vondt (Wirgenes M. 2004:16). Da kan det være fristende å dvele ved deres kompetanse og selvstendighet og tenke at barn glemmer så fort og det er sikkert mer smertefullt for dem at vi snakker om vanskelige og såre ting fra barns liv generelt eller spesielt. Da kommer man tilbake til menneskesynet; at barnet ikke er helt ferdig utviklet? At det ikke har samme følelsesregister som oss, at de ikke husker like godt som oss, at de glemmer fortere, at det å være barn stort sett er en ren lykke osv. Det hadde vært fint om det hadde vært slik. Men dagens forskning viser med all tydelighet at slik er det ikke.

Å se barnet betyr å se etter de små signalene barna sender ut. Det å øve opp evnen til å se disse signalene krever en innsats fra de voksnes side (Wirgenes M. 2004:16). Trosopplæring er dermed ikke en idyllisk og konfliktfri sone der man idylliserer livet og dermed indirekte marginaliserer et stort antall barn og unge. I trosopplæringen må man finne de barna og unge som ”det voksensentrerte samfunn og den himmelvendte kirke ofte trenger ut av synsfeltet” (Stålsett 2007:33). Disse barna må finnes slik at de ikke lenger må fortsette sine ensomme monologer, miste enda mer av selvtillit og føle seg mindre og mindre verdt (Stålsett 2007:34). Erkjennelsene kan være tunge å bære, men det gir ikke kirken rett til å overse disse faktiske forholdene. Kirken

ønsker å bidra til gode oppvekstvilkår gjennom at barn og unge skal finne sin plass i menighetens fellesskap (Kirkerådet 2005).

I alle dokumenter knyttet til trosopplæringsreformen vektlegges det at dette skal være et tilbud til alle barn, også de med særskilte behov.

”Røynslene frå forsøksfasen viste at mange barn og unge treng ulike former for tilrettelegging og oppfølging. I tillegg til barn og unge med fysisk funksjonshemmingar og psykisk utviklingshemma gjelder det også barn og unge med ulike former for sosiale, psykiske og kognitive vanskar” (Kirkerådet 2008:54).

Videre i samme dokument står det at skal alle barn og unge få et like godt trosopplæringstilbud så må de kirkelig ansatte og frivillige styrke sin kunnskap og øke sin bevissthet om forholdene til de barn som er i en vanskelig livssituasjon (:55).

6.5.1 Funn fra menighetene.

Menighet 1 og 5 med sine kontinuerlige tiltak er i intervjuene tydelige på at hele deres prosjekt er av diakonal karakter, mens den tredje menigheten med et kontinuerlig tilbud ikke i samme grad forankrer sitt arbeid til diakonien. De to menighetene med tidsavgrensede aktiviteter verdsetter diakonien, men mer som diakonale behov som blir sett på som et opplegg diakonen i menigheten tar seg av, eller noe som kan løses ved egne diakonale tiltak. Dette ble ikke utdypet i intervjuene, men jeg mener å kunne se at disse to menighetene i liten eller ingen grad ser på sine trosopplæringstiltak som diakonale. Menighet 4 viser til en sykemeldt diakon og menighet 2 kobler i større grad diakoni til konkrete opplegg og til de voksne, samtidig som hun sier at ”det diakonale er reformen opptatt av”.

”Som en kristen kirke så skal vi ikke, tenker jeg, skille på hvem vi utøver diakoni overfor, men når vi kommer til trosopplæring så tror jeg nok at vi må gjøre et skille, også fordi vi vet at de muslimske barna, de går til koranskole og de får sin trosopplæring der [...] Jeg tror ikke vi kan gjøre trosopplæringstiltakene til diakonale slik at vi favner alle barn, at vi kan inkludere alle barn uansett tro. Det tror jeg faktisk ikke vi kan. Men vi kan jo som menighet starte et helt diakonalt arbeid. Det er jo noen som driver med leksehjelp og der er alle. Å kalle det diakoni, men ikke noe som har med trosopplæring og trosinnhold å gjøre, det er klart vi kan det. Hvorvidt vi har ansvar for det beror på ressurser og muligheter” (Informanten i menighet 2).

Hun tenker og nøler litt før hun videre sier:

”Hadde vi hatt ressurser så tenker jeg at vi har et ansvar for vårt nærmiljø og vil gjerne være tydelig kirke i vårt nærmiljø og med det så er jo det diakonale veldig sentralt. Hvis man ser bort i fra begrensningene så er det en sånn drømmesituasjon”
(Informanten i menighet 2)

6.5.2 Sammenligning av funnene.

Det kan synes som om det er menighet 1 og 5 som i sterkest grad opplever sitt prosjekt som diakonalt og er tydelige på at de hele tiden utøver diakoni. Det er også disse to menighetene som tilbyr barn og unge et lavterskeltilbud av kontinuerlig karakter. De forsøker i størst mulig grad å favne så mange av barna som mulig i aldersgruppen med et tilbud som alle kan mestre og tilbudet gies disse barna over flere år. Det er også disse to menighetene som inviterer både døpte og udøpte til sine arrangementer.

Menighet 3 inviterer også til et kontinuerlig tiltak som går over flere år og til både døpte og udøpte, men tilbudet kan ikke i samme grad kalles et lavterskeltilbud da de konkrete oppgavene barna får muligens vil være for krevende for enkelte av barna på gjeldende alderstrinn. At to barn har blitt bedt om å slutte kan tyde på dette. Informantene i menighet 3 var tydelig inspirert av Dagny Kauls barneteologi, noe de selv fortalte om. Dette førte til at de i stor grad åpner opp for den ordløse undringen sammen med barna og gjennom kunstneriske aktiviteter forsøker å formidle det kristne budskapet. Jeg har tidligere i drøftingen problematisert dette noe, da denne måten å arbeide på vil kunne gjøre de voksne mindre tydelige overfor barna og mener derfor at det er behov for å arbeide videre med en systematisk konkretisering av hva det vil si å ta barnas tro og livsspørsmål på alvor. Kan man møte barn med noen flere konkrete svar på deres undring og formidling av både religiøse og hverdagslige opplevelser og utfordringer?

Informantene i menighet 3 har fått tydelige positive tilbakemeldinger fra foreldre til barn som har deltatt. Dette kan tyde på at dette tilbudet har mestret å få til noe spesielt for de barna som har vært med. Det kan også bety at de andre menighetene jeg intervjuet ikke vektla å nevne lignende tilbakemeldinger eller ikke hadde mottatt lignende tilbakemeldinger fordi de hadde et tilbud til barn som har blitt så store at de både ankom og forlot menighetens aktivitet uten at foreldrene ble involvert. Informantene i menighet 3 synes det er vanskelig å skulle definere hva diakoni er, men mener at deres arbeid er av diakonal karakter. Samtidig har de satt i gang og drevet et prosjekt i

ett år uten noe som syntes som et reelt ønske om å snakke med menighetens diakon. Det kan også synes som om diakonen i denne menigheten heller ikke tenker at menighetens trosopplæringsprosjekt for barn i alderen 7-9 år har en diakonal dimensjon.

Informanten i menighet 2 sier at reformen er opptatt av diakonien, men det kan synes som om hun selv ikke tenker at deres trosopplæring naturlig kobles til kirkens diakonale arbeid. Hun har mange gode tanker rundt hvordan de voksne skal møte det enkelte barn, men oppfatter ikke denne måten å møte sine medmennesker på som diakonal.

Å prioritere de kristne barna i trosopplæringsprosjektene kan på en måte synes korrekt, spesielt fordi andre kirkesamfunn tar vare på sine egne barn. Sett i et diakonalt perspektiv er alle norske barn kirkens ansvar, også de med en annen tro. Er det slik at man må skille mellom trosopplæringstiltakene og det resterende barne- og ungdomsarbeidet? At de andre barna må henvises til de kontinuerlige tiltakene i menigheten. Menighetene skal i løpet av 18 år tilby alle dømte barn og unge til sammen 315 timer trosopplæring. Hvor mye tid og ressurser blir det igjen til det resterende barne- og ungdomsarbeidet som også er et viktig forebyggende arbeid.

Informanten i menighet 2 forteller at også deres kontinuerlige tiltak har en kristen profil. Betyr det at det store antallet muslimske barn eller barn av foreldre som stiller seg negativt til kirkens religiøse budskap ikke har noe kirkelig tilbud i det nærmiljøet? Menighet 5 har tatt konsekvensen av hvordan deres nærmiljø er og har i sitt trosopplæringstilbud ikke en kristen profil. Dette er for at foreldrene skal kunne oppleve det som trygt å sende barna sine til kirken, for det gjør foreldrene i menighet 5 dersom de føler seg trygge. Menighet 2 og 5 prioriterer forskjellig. Når man som menighet skal forsøke å finne ut hvor skoen trykker som mest i eget nærmiljø så vil det ikke alltid være like enkelt å gjøre sine prioriteringer. Synet på hvem som omfattes av kirkens diakonale omsorg kan kanskje være ulik fra menighet til menighet. Man vil kunne komme til å se at samtidig som kirkens dømte må få sin trosopplæring så vil det i nærmiljøet være barn av ikke etnisk norske foreldre har også behov for kirkens omsorg og støtte på lik linje med de etnisk norske barna. Hva når de er i flertall? Kan flere menigheter samarbeide? Kan man i en menighet med et nærmiljø der en rekke ungdommer viser grenseløs atferd vurdere et lavterskeltilbud slik at flest mulig favnes, fremfor en helgesammenkomst for ressurssterke barn som har så mye annet på timeplanen at det synes som eneste løsning for å få gjennomført det?

Hva tenker man at kirken skal være for nærmiljøet? Skal det være et hus med en rekke aktiviteter som kan konkurrere med andre tilbud i nærmiljøet og som i liten grad snakker om Gud og Jesus, eller skal man våge å være et reelt alternativ i nærmiljøet? Et alternativ som inviterer alle til seg og som ikke fokuserer på konkurranser eller stadig utvikling hos den enkelte, men i stedet tilbyr tid, samvær og opplevelse av mestring. Og alle barn, uansett tro, kan vel sammen undre seg over livet, følelsene, vennskap, sjalusi, situasjonen i verden og sin egen Gud? Kanskje kan man dele kunnskap, bygge broer i fellesskap, fremfor kanskje å bygge opp under forskjellene. For utenfor kirken lever vi i sammen. I høringsutkastet står det at i noen menigheter vil det være ”naturlig å legge til rette for at barn og unge med ulik etnisk, kulturell og kirkelig tilhørighet kan ta del i menighetens trosopplæring selv om de ikke formelt tilhører Den norske kirke”(Kirkerådet 2009:15). Informanten i menighet 5 mener at kirken må ha mot til å leve for alle som bor i Norge og når det kommer til barn så tror hun at det er veldig viktig å huske på/holde fast ved at kirken har ansvar for alle barna i nærområdet, døpte og udøpte.

Informantene i menighet 4 sier lite om diakonien og viser til deres diakon som har vært sykemeldt en periode og de sier at de ikke ser bort i fra at det kan ha hatt innvirkning på prosjektets diakonale aspekt. Deres teoretiske forståelse for barns behov i møte med voksne er til stede og gjennom sin evaluering av deres trosopplæringstilbud forteller de at de opplevde å få best kontakt med barna i løpet av de to kveldssamlingene. Dette viser at trosformidlerne verdsetter dette og antageligvis forstår at dette er viktig. Men hva ble avgjørende da avgjørelsen om kun å legge trosopplæringsaktiviteten for gjeldende alderstrinn til én helg ble tatt? Antallet barn som ville komme til aktiviteten?

Paul Erik Wirgenes mener at skal reformen kunne lykkes så trenger kirken diakonien (Wirgenes, P. E. 2004:4). Kan diakonien skille mellom døpt - eller udøpt, kristen eller muslim? Kan kirken skille mellom de barna som er enkle å ha med å gjøre og de barna som presser de voksnes grenser og som søker motstand? Kan man i sitt diakonale arbeid avvise noen og kan noe kirkelig arbeid defineres som ikke-diakonalt? Den norske kirke oppfatter seg selv som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke og Kjell Nordstokke mener at ut fra en slik

selvforståelse så kan ikke diakonien reduseres til bestemte aktiviteter avhengig av ressurser og oppgaver og derfor kan heller ikke kirken velge om den vil være diakonal (Nordstokke 2005:8).

Det er interessant å se at det råder en viss uenighet menighetene imellom på hvem som skal omfavnes av kirkens diakoni og i hvilken grad de oppfatter sitt arbeid med barn som et diakonalt arbeide. Jeg mener å kunne se at det i menighetene er en viss forskjell i synet på diakonien. Det ene er hvordan de enkelte informantene beskriver hva de legger i diakonibegrepet, det som er mer interessant er hvordan de i praksis møter det enkelte barn og hva de oppfatter som sitt ansvar overfor barna. Menighet 1,3 og 5 har en forståelse av hva som er kirkens oppgave som gjør det vanskelig for dem å ”avvise” barn som ikke er døpt (ved ikke å invitere dem) og to av disse menighetene forankrer tydelig sitt arbeid i diakonien. De to menighetene som i størst grad er tro mot reformen og bare inviterer de dømte barna vektlegger ikke i samme grad diakonien i deres trosopplæringsprosjekt.

7.0 Konklusjon.

Å bidra til barns opplevelse av livsmestring og livstolkning er et viktig samfunnsmessig ansvar og har de siste årene fått et økt fokus i DNK. Menighetens forebyggende tiltak krever ofte at en tenker langsiktig noe menighetens kontinuerlige tiltak legger tilrette for. Det er viktig å øke bevisstheten om at forebyggende arbeid ikke nødvendigvis gir synlige eller raske resultater. Det betyr at det barn virkelig trenger og mottar fra de voksne ikke alltid gir målbare resultater.

Undersøkelsen som viser at menighetene i 2007 er mindre opptatt av å gi barna livsmestring og livshjelp bør følges opp. Skulle det være fordi menighetene opplever at dette er et krevende mål å nå, vil det være behov for mer kompetanse, veiledning og fokus på dette feltet. Henger svaret sammen med det høye antallet tidsavgrensede tiltak og det igjen har en sammenheng med fokuset på å "telle" de dømte mener jeg at dette bør åpne for en ny diskusjon rundt hva DNK ønsker å oppnå med sin trosopplæring: Hvilken rolle vil kirken spille i barnas liv?

Et kontinuerlig tiltak i menigheten fører ikke automatisk til måloppnåelse, men legger i min mening bedre til rette for at de voksne kan bidra til barns opplevelse av livstolkning og livsmestring. Den viktigste faktoren i den lokale menighets arbeid med å bidra til livsmestring og livstolkning er de voksne trosformidlerne. Det er derfor sentralt å styrke den enkelte voksnes relasjonskompetanse. Veiledning vil være en fruktbar måte å arbeide frem og videreutvikle denne kompetansen. Den vil videre kunne bidra til at de voksne får felles holdninger og grenser som oppleves trygge og forutsigbare for barna. Det er mulig trosopplæringens *form* har vært gjenstand for mye av fokuset de fem første årene av reformen og jeg tror det vil være viktig i de neste årene å øke refleksjon rundt trosopplæringens *innhold*. Menighetene bør arbeider med *hvordan* de på en god måte kan formidle troen slik at barna opplever at de blir møtt som hele mennesker gjennom en helhetlig trosformidling der de kan oppleve å få styrket sin evne til livsmestring og livstolkning. Her er det kristne budskapet en viktig ressurs.

For å kunne bidra til økt livskvalitet og livsmestring for barna fordrer det at de voksne mestrer å se hele barnet. Den norske kirkes diakoniforståelse søker å bidra til en forståelse av at hele mennesket er verdifullt for kirken, noe som betyr at menigheten må møte mennesket med alt det innebærer av dets gleder og sorger. Kirken er tydelig på at alt arbeid som utøves i kirken er av diakonal karakter. Kan det være slik at det å tenke på ens arbeid i kirken som et diakonalt virke

kanskje vil være med på å gjøre noe med hvem man ser rundt seg, hvordan man oppfatter dem og hvilket ansvar man føler at man har for dem? Menighetenes diakoniforståelse kan dermed være viktig for hva de legger i det å skulle bidra til livsmestring og livstolkning hos barnet og for hva det i praksis krever av den enkelte kirkelige ansatte og frivillige. Alle kirkens medlemmer, ansatte og frivillige har et ansvar for menighetens diakonale virksomhet som i praksis betyr alt kirkelig arbeid. Diakonen i menigheten vil kunne ha en sentral rolle i arbeidet med å implementere kirkens diakoniforståelse. Det at min undersøkelse viser at ikke alle diakoner ser på trosopplæringsreformen som noe som inneholder et diakonalt aspekt forteller kanskje noe om en tradisjonell fortolkning av kirkens syn på barn.

Trosopplæringsreformen har gitt barna en mer sentral plass i menigheten og menighetens bevissthet. Flere menigheter prøver nå å ta barn på alvor som selvstendige aktører og subjekter. Dette er et godt utgangspunkt for at menigheten skal kunne være med på bidra til barns livsmestring og livshjelp. Barneteologien som talsperson for barnet har en viktig rolle i kirkens arbeid med å bringe barnet inn i fellesskapet som fullverdig menneske og troende, noe som er en forutsetning for at menighetene skal kunne bidra til barnas livsmestring og livshjelp. Uten trygghet og kunnskap hos de voksne i menigheten er det en fare for at det å behandle barnet som subjekt i stor grad blir barnets ”monolog” fremfor en likeverdig dialog mellom barn og voksne. Barnet vil dermed stå i fare for å forbli et objekt fordi det synes vanskelig for de voksne å bidra inn i monologen enten den er av religiøs eller medmenneskelig karakter.

8.0 Litteratur.

- Barne- og familiedepartementet** (2002). *Oppvekst og levekår for barn og ungdom i Norge*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning.
- Borge, A. I. H.** (2003). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Borge A. I. H.** (red) (2007). *Resiliens i praksis. Teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bunkholdt, V.** (2000). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dahl, E. og H. Stifoss-Hanssen** (2003). Religionspedagogikk ved Det praktisk – teologiske seminar. En betenkning om fagets ramme og profil. I: Heggem, S. og E. Dahl (red.) *Dåp – konfirmasjon - kateketisk praksis. Et riteperspektiv på sosialisering*, s.7-49. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar.
- Dalen, M.** (2004). *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dokka, T. S.** (2002). *Teologisk og prinsipielt grunnlag for kirkas dåpsopplæring*. . Notat til Kirkerådets kirke/stat – utvalg (1998-2002) www.kirken.no. Kirke/stat - utvalget 1998-2002.
- Everett E. L. og I. Furseth** (2004). *Masteroppgaven. Hvordan begynne – og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fauske, A.-K.** (2003). *Mer enn ord. Ungdomsdiakoni i praksis* Oslo: IKO-Forlaget.
- Frønes, I.** (2005). *Annerledeslandet. Om framtid og utviklingstrekk i Norge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Gammelsæter, M. B.** (2008). Barneteologi: En teologi om og av barnet. I: Sagberg, S (red.) *Barnet i trosopplæringen. Pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO-Forlaget, s.34-50.
- Hauglin, O** (2008). Evaluering av Trosopplæringsreformen. Trosopplæring i forsøksprosjektene – og i de andre menighetene. Delrapport 4. Oslo: Arbeidsfellesskapet Diakonhjemmet Høgskole og Det Teologiske Menighetsfakultet.

- Hauglin O., H. Lorentzen og S. D. Mogstad** (red.) (2008). *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet. Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Haukø, B. H.** (2006). Barnetimen for det vanskelige. *Tidsskriftet sykepleien* 95 (1), s. 60-61.
- Hegstad H., A. S. Selbekk og O. Agedal** (2008). *Når tro skal læres. Sju fortellinger om lokal trosopplæring*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Helland H. og T. Øia** (2000). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Holmsen M.** (2004). *Samtalebilder og tegninger – en vei til kommunikasjon med barn i vanskelige livssituasjoner*. Oslo: N. W. Damm & Søn.
- Johnsen, E. T.** (2007a). Barnet som subjekt i trosopplæringen. I: *Årbok for Den norske kirke 2007*. Oslo: Kirkens Informasjonstjeneste, s. 9-15.
- Johnsen, E. T.** (2007b). Barneteologisk religionspedagogikk. I: Johnsen E. T. (red.) *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Det praktisk-teologiske seminars skriftserie 14. Oslo: Det praktisk teologiske seminar, s.17-30.
- Johnsen, E. T.** (2008). Barneteologien møter trosopplæring til gjensidig kritisk dialog. I: *Barnet i trosopplæringen. Pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO-Forlaget, s. 10-30.
- Juul J. og H. Jensen** (2003). *Fra lydighet til ansvarlighet*. Pedagogisk relasjonskompetanse, Oslo: Pedagogisk Forum.
- Juul, J.** (2005). Den likeverdige relation: Et nyt(?) moralsk paradigme i børneopdragelse. I: *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 42 (12), s. 1128-1129.
- Kaul, D.** (2007). Skjønnte dere ikke at jeg måtte være i min Fars Hus? I: Johnsen E. T. (red.) *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Det praktisk-teologiske seminars skriftserie 14. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, s.55-88.
- Kinge, E.** (1999). *Empati hos voksne i møte med barn med spesielle behov*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

- Kirkeaktuelt** (2008). Veiledningskultur. I: *Kirkeaktuelt, Kirkens informasjonstjeneste*. Den norske kirke, 32(1), s. 11.
- Kirkemøtet 8.1/04** (2004). Diakonal tjeneste i Den norske kirke med hovedvekt på diakontjenesten og embetsforståelsen.
- Kirkerådet** (2009). *Vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Høringsutkast*. Oslo: Kirkerådet.
- Kirkerådet** (2008). *Når tro deles. Styringsgruppas rapport fra Trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase 2003-2008*. Oslo: Kirkerådet.
- Kirkerådet** (2008b). *Plan for diakoni i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet.
- Kirkerådet** (2005) (ved trosopplæringssekretariatet). *Størst av alt. Presentasjon av trosopplæringsreformen* (hefte på 16 sider). Oslo: Den norske kirke.
- Kirkerådet** (1992). *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet.
- Kjær Nielsen, H.**(2003). *Han elskede os først: om den bibelske begrunnelse for diakoni*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kolberg, J. E.** (2000). Familien – rammen om vårt liv. I: *Barn i Norge år 2000*. Oslo: Organisasjonen Voksne for barn, s. 56-62.
- Kultur- og kyrkjedepartement.** St.meld.nr.7 (2002-2003) *Trusopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja*.
- Lannem T. S. og H. Stifoss-Hanssen** (2006). *Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. KIFO Perspektiv 17. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Lund, I.** (2004). *Hun sitter jo bare der! Om innagerende atferd hos barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lundén, K.**(2005). Förskolebarn och omsorgssvikt. I: Von der Lippe, A. L. og S. R. Wilkinson (red.). *Risikoutvikling. Tilknytning, omsorgssvikt og forebygging. Et jubileumsskrift til Kari Killén*. NOVA Rapport 7/2005. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, s.87-105.

Mathiesen, K. S... et al. (2007). *Trivsel og oppvekst – barndom og ungdomstid*. Rapport 2007:5. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Mathiesen, K.S., E. Karevold og A. Kjeldsen (2005). *Første tilbakemelding til ungdom som deltar i undersøkelsen: Trivsel og oppvekst – barndom og ungdomstid*, 7 sider.

<http://www.fhi.no/artikler/?id=66198>

Mathisen, V. (2008). *Barn og ungdom i krise – hvordan bli en god hjelper?* Tromsø: Eureka Forlag.

Meijde, M. van, A. Aashamar og S. Knibe(2006): - Og barna har det bare bra? *Tidsskriftet Sykepleien*. 94(7), s. 72-76.

Nordstokke K. (2005). Diakoni i vinden. I: *Halvårsskrift for praktisk teologi* 1/05. Oslo: Luther Forlag.

Norheim, A. D (23.april 2009). 150.000 barn og unge er borte. *Vårt Land*.

NOU 2000:26 (2000). ”... til et åpent liv i tro og tillit” *Dåpsopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning.

Næss, Ø., M. Rognerud og B. H. Strand (red.) (2007). *Sosial ulikhet i helse. En faktarapport*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Rasten M. (2008). Læring er en risikosport. I: *Størst av alt. Sammen om trosopplæring*. Informasjonshefte utgitt av Kirkerådet, s.16-17.

Rasten M. (2008). Dei minste om det største. I: *Størst av alt. Sammen om trosopplæring*. Informasjonshefte utgitt av Kirkerådet, s.10-11.

Raundalen, M. og H. Schultz (2008). *Kan vi snakke med barn om alt?: de vanskelige samtalene*. Oslo: Pedagogisk forum.

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Riska, O. (2009). Barnemishandling mer vanlig enn offisielle tall tyder på. I: *Tidsskrift for Den norske legeforening*, nr, 1.

- Sandbæk, M.** (2008). Barns levekår: familiens inntekt og barns levekår over tid. *familiens økonomi for barns hverdag*". Nova - rapport nr. 7. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Shamoo T. K. og P. G. Patros** (1999). *Depresjon og selvmordstanker hos barn og unge. Til hjelp for foreldre og lærere*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Sommerschild H.** (1998). Mestring som styrende begrep I: Gjærum, B., Grøholt B. og Sommerschild H. (red): *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Tano Aschehoug, s.21-63.
- Storberget... et al. (red.)**(2007). *Bjørnen sover: om vold i familien*. Oslo: Aschehoug Forlag.
- Stålsett, S. J.** (2007). "Barna roper i helligdommen": for en urovekkende barneteologi. I: Johnsen, E. T. (red.) *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Det praktisk-teologiske seminars skriftserie 14. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar.
- Sætre, R. H., K. S. Mathiesen og A. Nærde** (1996). *Barnefamilien – trivsel og levekår. Helsestasjonens rolle i kommunens forebyggende arbeid for barn*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Telerud, K.**(1999). Karitativ omsorgsverksamhet. I: Wallskär, H.(red.) *Diakonins perspektiv*. Stockholm: Författarna och Verbum Förlag, s.80-87.
- Thagaard, T.** (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Thyness, P.A.** (2006). *Sosialt arbeid, lokal organisering og selvhjelp: En innføring for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tveitereid, S.**(2008). *Hva skal vi med barn?* Oslo: Kagge Forlag, Oslo
- Vik, K.** (2002). Et bedre liv for barn med psykisk syke foreldre. Tidsskriftet Sykepleien, 90(7), s. 43-45.
- Vikan A. og C. J. Claussen** (1994). *Barns oppfatninger*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Waaktaar, T. og H. J. Christie** (2000). *Styrk sterke sider: håndbok i resilience grupper for barn med psykososiale belastninger*. Oslo: Kommuneforlaget.

Wirgenes, M. (2004). Noen diakonale perspektiv på trosopplæring. I: *Diakoninytt* 120(2), Oslo: Stiftelsen Diakonissehuset Lovisenberg, s.14-20.

Wirgenes P. E. (2004). En trosopplæring til livshjelp. Diakoni og trosopplæring. I: *Diakonis* nr. 3, s.4.

Wormnes, B. og T. Manger (2005). *Motivasjon og mestring; veien til effektiv bruk av egne ressurser*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

9.0 Vedlegg.

9.1 Vedlegg 1. Brevet til informantene.

Oslo 20.06.2008

Hei!

Jeg studerer diakoni ved Diakonhjemmet Høgskole der jeg nå tar en mastergrad. Er inne i studiets siste fase og har masteroppgaven igjen. Den skal leveres 15.november.

I forbindelse med denne oppgaven har jeg funnet noen menigheter tilknyttet trosopplæringsprosjektet som jeg ønsker å bli litt bedre kjent med. Dere er en av disse menighetene.

Jeg håper å kunne få snakke med en eller flere i menigheten som arbeider med barn/unge enten direkte, eller mer indirekte ved å ha et mer overordnet ansvar for tilbudet som gies, som for eksempel prosjektleder eller diakon.

Det vil være snakk om ett intervju per menighet og flere kan gjerne delta i intervjuet.

Intervjuet vil vare 1 – 1 ½ time og vil bli tatt opp på bånd da det vil lette innsamlingsarbeidet for meg.

I samtalen med dere ønsker jeg å se på ulike aspekter ved menighetens arbeid med barn/unge og håper at vi sammen kan reflektere litt rundt hvilke gleder og utfordringer som møter dere voksne i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet dere er inne i.

Jeg kommer naturligvis til dere og er også fleksibel med hensyn til tidspunkt.

Har dere anledning til å møte meg en gang i løpet av uke 27, torsdag 3.juli eller fredag 4.juli?

Ta gjerne kontakt med meg dersom noe er uklart!

Med vennlig hilsen

Inga Harsem

Spørsmålsguiden.

Prosjektet

- Be informanten fortelle litt om prosjektet.
- Hva vektlegges i akkurat deres prosjekt?
- Hva har blitt mer/mindre utfordrende enn antatt?
(Hva får de til og hva får de ikke til?)

Kirken og barnet

Kirkens/menighetens/informantens syn på barnet

- Hva opplever/føler informanten er kirkens syn på barna?
- Hva er kirkens motivasjon for å arbeide med barn?
- Hvilket syn har menigheten på barn generelt?

- Barneteologi.
- Tenker informanten at barnet allerede er kristen, eller skal det kristnes?
(Sentralt for forståelsen av hvilken trosopplæringsprofil prosjektet hører inn under)

- Hva trenger barnet fra kirken?
- Hva tenker informantene at kirken kan gi og være for det enkelte barn?
(Kan kirken være omsorgsfull overfor alle barn?)
- Har kirken et annet type ansvar for barnet enn for eksempel kommunen?
- Hvordan kan/skal kirken møte det enkelte barns behov?

Informanten og barnet

- Hva er grunnen til at informanten ønsker å arbeide med barn? Hva er vedkommendes motivasjon?
- Hva er viktig for informanten i møtet med det enkelte barn?
- Hva er viktig for informanten å formidle til barna/barnet?
- Hvordan forsøker informanten å formidle det?
- Hva opplever informanten er de største utfordringene i forhold til sitt møte med barn i alderen 6-12 år?

- Hvilken mulighet føler informantene at de har til å se det enkelte barn? (Opplevs det som ressurskrevende? Krever det tid, mot og mer kunnskap?)
- Opplever de å kunne nok om barn?
- (Bør kirken ha (mer) spesialkunnskap/kompetanse om barnet?)
- Hva tror du voksenkontakten betyr for det enkelte barn kontra kontakten med jevnaldrende barn? (Vektlegger de relasjonselementene?)

Diakoni

- Er informanten fortrolig med begrepet barnediakoni?
- Er alt arbeid med barn en del av trosopplæringsreformen, og tenker dere at alt dette arbeidet er et diakonalt arbeid?
- I hvilken grad opplever informantene at diakonien er relevant i deres trosopplæringsprosjekt?
- I hvilken grad mener informantene at det arbeidet de gjør i møtet med barna er diakoni og i så fall på hvilken måte?

Det diakonale aspektet i prosjektet

- Hvilken plass har diakonien i prosjektet?
- Hvordan føyer dette prosjektet seg inn i menighetens resterende diakonale arbeid?

Barnet i samfunnet

- Hvem er barn i dag?
- Hva trenger alle barn?
- Er det viktig å se det enkelte barn?

De voksnes generelle ansvar

- Har alle voksne ansvar for at barnet har det bra og opplever livet godt?
- Hva tenker informanten om kirkens "barnearbeid" sett i lys av samfunnets forebyggende arbeid?
- Kjenner informantene til resiliensbegrepet?

